

ПРИМЕНА НА МЕРКАТА ПРИТВОР ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Истражување за периодот
од јануари 2018 година
до декември 2022 година

Истражувањето е спроведено од страна
на Коалиција „Сите за правично судење“
во соработка со Академија за судии и обвинители
на Република Северна Македонија

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ПРИМЕНА НА МЕРКАТА ПРИТВОР ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Истражување за периодот
од јануари 2018 година
до декември 2022 година

Истражувањето е спроведено од страна
на Коалиција „Сите за правично судење“
во соработка со Академија за судии и обвинители
на Република Северна Македонија

Издание на македонски јазик:
*Примена на мерката притвор во
Република Северна Македонија
Истражување за периодот од јануари
2018 година до декември 2022 година*
ISBN 10-608-67051-5-1

*Ставовите искажани во овој прирачник
не секогаш ги одразуваат мислењата на
Советот на Европа.*

Дозволена е репродукција на извадоци
(до 500 збора), освен за комерцијални цели
сè додека интегритетот на текстот е сочуван,
извадокот не се користи вон контекст, не се
даваат нецелосни информации или генерално
не се наведува читателот во погрешен
правец во однос на природата, опсегот или
содржината на текстот. Секогаш мора да се
наведе изворниот текст на следниов начин,
„© Советот на Европа, 2024“. Сите други
барања во врска со репродукцијата/преводот
на целиот или делови од документот, треба да
се достават до Директоратот за комуникација,
Совет на Европа (F-67075 Strasbourg Cedex
или publishing@coe.int).

Целата друга кореспонденција во врска
со оваа публикација треба да се упати на
Одделот за програмска соработка при
Советот на Европа

Co-operation Programmes Division
Council of Europe
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex

Email: coe.skopje@coe.int

Издавач:
Програмска канцеларија на
Советот на Европа во Скопје

Автор:
Дарко Аврамовски

Уредник:
Елена Јовановска -Брезоска

Дизајн:
Методија Андонов, Датапонс Скопје

Печати:
Датапонс Скопје

Фотографија на корица:
Совет на Европа, ©Shutterstock

Тираж:
200

Место:
Скопје, април 2024

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN 978-608-67051-5-2

© Совет на Европа, април 2024 година

CIP - Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

343.126.1:340.132(497.7)“2018/2022“(047.31)

ПРИМЕНА на мерката притвор во Република Северна Македонија:
Истражување за периодот од јануари 2018 година до декември 2022 година /
Дарко Аврамовски. - Скопје : Програмска канцеларија на Советот на Европа во Скопје,
2024 (Скопје : Датапонс). - 50 стр. : илустр. ; 21 см

Фусноти кон текстот. - На насл. стр.: Истражувањето е спроведено од страна
на Коалиција „Сите за правично судење“ во соработка со Академија за судии и
обвинители на Република Северна Македонија

ISBN 978-608-67051-5-2

1. Аврамовски, Дарко [автор]

а) Притвор -- Примена -- Македонија -- 2018-2022 -- Истражувања

COBISS.MK-ID 63552261

СОДРЖИНА

ВОВЕД	7
Правото на слобода и под кои услови може да се ограничи	7
Притвор како облик на лишување од слобода	8
Основни гаранции на правата при изрекување на притвор	9
Цели на истражувањето	10
1. МЕТОДОЛОГИЈА	11
2. УРЕДЕНОСТ НА ПРИТВОРОТ ВО ДОМАШНОТО ЗАКОНОДАВСТВО	14
3. ПРАКТИЧНА ПРИМЕНА НА ПРИТВОРОТ	18
Процент на притворени лица во вкупната затворска популација	18
Број на притвореници на 100 000 жители	19
Примена на притворот од 2018 до 2022 година	19
Пропорцијата на примена на мерката притвор во корелација со останатите полесни мерки	21
4. ПОДАТОЦИ ОД УВИДИ ВО СУДСКИ ПРЕДМЕТИ	23
Број на лица за кои е определен притвор по кривично дело	23
Основи на кои е побаран и определен притворот	24
5. БАРАЊА ЗА ПРИТВОР/ ПОСТАПУВАЊЕ НА ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ	26
Индивидуализирани барања за притвор	26
Образложенија за основаноста на притворот во барањата за негово определување	27
Причини зошто целта не може да биде постигната со полесни мерки и докази за неопходноста на притворот	28
6. ПРАВО НА ОДБРАНА И УСНА РАСПРАВА	30
7. РЕШЕНИЈА ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРИТВОР	33
Индивидуализација на решенијата за определување притвор	34
Образложенија на решенијата за определување на притвор	36
Жалба на решение за определување на притвор	38
Основи на кои е продолжен притворот	39
Образложенија на решенијата за продолжување на притворот	40
Траење на притворот	41
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	44

Вовед

Човековите слободи и права се едно од најзначајните обележја во еволуцијата на човековата цивилизација, кои истовремено се индикатор за развој и цивилизациско достигнување, но и темел за понатамошно развивање на цивилизацијата и воопшто квалитетот на животот на секој човек поединечно, како и на општеството во целина. Поради тоа човековите права и слободи се препознаени и заштитени со повеќе меѓународни документи на разни меѓународни тела и организации, меѓу кои Универзалната декларација за човекови права и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права на Обединетите нации, Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) на Советот на Европа, како и Повелбата за основните права во Европската Унија. Интересно е што токму Универзалната декларација за човековите права, како прв меѓународен документ со кој се воведува општ стандард за основните права кои по природа ги имаат сите луѓе, дава исклучително голем акцент на човековата слобода, истакнувајќи ја како неопходна уште во самата преамбула, како и пропишувајќи ја со првиот член на Декларацијата. Значењето на човековата слобода е уште повеќе акцентирани со модерните трендови изразени преку основачките идеи на Европската Унија за слобода на движење на луѓето и капиталот, кои постепено стануваат глобални цели кон кои се стремат голем дел на држави во светот.

Сепак, еден дел од човековите права можат да бидат ограничени во определени исклучителни ситуации, најчесто како одговор на определена закана, или како законски предвидена санкција за определено поведение.

Правото на слобода и под кои услови може да се ограничи

Човековата слобода е една од оние основни човекови слободи и права кои можат да бидат ограничени под точно определени законски услови и постапка. Еден од основните принципи на ограничување на ова право, освен правната рамка, е фактот што истото мора да подлежи на судска контрола. Така, лишувањето од слобода може да биде само со одлука на суд по претходно спроведена законски предвидена и правична постапка, додека пак во исклучоците каде лишувањето од слобода може да биде сторено без претходна судска одлука, истото мора да подлежи на итна судска контрола. Најчестите вакви лишувања од слобода се затворската казна, притворот како посебна мерка за обезбедување непречен тек на кривичната постапка, како и мерките на безбедност со кои се предвидува задолжително лекување во установа. Денес, државите низ светот прават обиди за изнаоѓање на алтернативи на затворската казна, која од денешен аспект претставува архаична, застарена казна, која емпириски докажано е неефикасна во постигнувањето на целите, а во определени случаи и сосема контрапродуктивна. Поради тоа се формираат нови трендови на реститутивна, наспроти ретрибутивна казнена политика, од што може да се заклучи дека лишувањето од слобода е мерка која уште се применува само поради тоа што во моментот не постои соодветна алтернатива¹.

¹ Victor Shammass, Pains of Imprisonment, University of Oslo, Norway 2017, достапно на: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/9781118845387.wbeoc020>

Притвор како облик на лишување од слобода

Од друга страна, мерката притвор е најтешката мерка за обезбедување непречен тек на кривичната постапка, со која се обезбедува присуството на осомниченото или на обвинетото лице, се спречува да влијае врз доказите, сведоците и воопшто врз истрагата и се оневозможува лицето да стори ново кривично дело пред да биде изречена санкцијата. Согласно домашното законодавство се прави разлика помеѓу основи на сомнение што е доволно за полициско лишување од слобода, додека основано сомнение е потребно за определување на притвор.

Тука е битно да се напомене дека со изрекување на притворот, на определено лице не му се задира само во слободата на движење, туку како последица на нејзиното ограничување се задира и во правото на приватност², економските права, како што е правото на работа и заработување³, како и ограничување на личните и семејни контакти⁴, права во кои не се задира до тој степен со ограничувањето на слободата како резултат на затворска казна изречена со правосилна пресуда. Дополнително, ефектите кои притворот ги има врз психичкото здравје на обвинетото лице, може да влијаат на начинот на кој судот го перцепира обвинетиот како личност, што може исто така да влијае врз мислењето и конечната одлука на судот⁵.

Од друга страна, имајќи предвид дека притворот не е казна и истиот се определува како мерка пред едно лице да биде правосилно осудено, односно додека за истото лице важи претпоставката на невиност, несоодветната употреба на притворот и развивањето на несоодветна судска пракса може да предизвика сериозни последици кон правото на слобода, но и кон правото на фер и правично судење. Повеќе истражувања од Соединетите Американски Држави укажуваат на тоа дека постои непропорционално поголем степен на осудителни пресуди за лицата кои се наоѓаат во притвор во споредба со лицата кон кои се определени други мерки како кауција, дури и во случаите кога притворањето е како последица на неможност на обвинетото лице да ја плати претходно определената кауција.⁶ Поради ограничените контакти со лица, ограничениот пристап до информации и податоци, а со тоа и можноста за прибирање на докази, притворените лица имаат поинакви и потешки услови за подготовка на својата одбрана, не само за време на истрагата, туку и за подготовка на усното презентирање на доказите пред судот, што не ретко може да предизвика притворените лица да склучат спогодба за вина или да ја признаат вината дури и во случаи кога постои реална можност за ослободителна пресуда или повлекување на обвинението⁷. Ова е особено значајно доколку се земе предвид промената на кривичната постапка во адверсаријален (странечки) модел на постапка со Законот за кривичната постапка од декември 2013 година, согласно кој модел самите странки ги презентираат прибраните докази, ги испитуваат сведоците непосредно и формираат своја теорија на случај и стратегија на докажување.

Дополнително, со цел да се согледаат сите последици кои ги предизвикува мерката притвор, значајна е и заштитата од нехумано и деградирачко третирање на сите лица, вклучувајќи ги тука и лицата лишени од слобода, па така не ретко и особено во системите каде има несоодветни услови во затворите и притворските одделенија, вклучувајќи ја тука и пренатрупаноста на истите институции од страна на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) е констатирана повреда и на членот 3 од ЕКЧП⁸. Слично како и со системот на бесплатна правна помош во Северна Македонија кој допрва треба да биде унапреден, така и состојбата со затворите и установите во кои се сместени притворските одделенија е често критикувана, дури и од меѓународната јавност, па така потребата од континуирано следење на примената на мерката притвор и ефектите кои истата ги има сама по себе или во комбинација со други фактори, е уште повеќе акцентирана.

2 Писмата и пратките кои ги праќаат и примаат притворените лица подлежат на надзор и контрола, притворените лица имаат ограничено време на движење надвор од ќелиите за разлика од затворениците во отворените и полу-отворените одделенија во затворите, се ограничува можноста притворените лица да го планираат сопственото време на легнување, станување, физичка активност итн.

3 За разлика од ова, затворениците имаат право и можност да работат и да заработуваат

4 За разлика од затворениците, притворените лица имаат поголеми ограничувања на контактите, како со лица во установата, така и со лица надвор од установата

5 The Socioeconomic Impact of Pretrial Detention, A Global Campaign for Pretrial Justice Report, Open Society Foundations and UNDP, New York, 2011

6 Megan T. Stevenson, Distortion of Justice: How the Inability to Pay Bail Affects Case Outcomes, The Journal of Law, Economics, and Organization, Volume 34, November 2018

7 Dobbie, Will, and Crystal S. Yang, "The US Pretrial System: Balancing Individual Rights and Public Interests", Journal of Economic Perspectives, 2021.

8 Нешков и други против Бугарија 36925/10, 21487/12, 72893/12; Муршиќ против Хрватска 7334/13, Идалов против Русија 5826/03

Основни гаранции на правата при изрекување на притвор

Како ваква мерка, во член 5 (Право на слобода и безбедност) од Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП) притворот е предвиден како еден основ согласно кој одредено лице може да биде лишено од слобода, па така со овој член всушност, се дава легитимитет на притворот определен во кривичната постапка со што се овозможува некое лице да биде лишено од слобода без притоа да постои правосилна судска пресуда за истото. Секако, ЕКЧП ги дава и основните гаранции што мора да постојат при изрекувањето на притворот, поточно правото на секое притворено лице, да биде веднаш изведено пред суд, да има право на судење во разумен рок или да се пушти на слобода во текот на постапката, што може да биде условено со други гаранции дека лицето нема да го попречува процесот. Толкувајќи ги овие одредби од членот 5, став 3 од ЕКЧП, може да се заклучи дека согласно овој документ и неговите толкувања од страна на Европскиот суд за човековите права, самата формулација на правото на слобода воведува т.н. пресумпција во корист на слободата, па во оваа насока и Европскиот суд за човекови права зазема стојалиште согласно кое при определување на мерката притвор судиите мораат да постапуваат со должното внимание и секогаш да постапуваат со претпоставката дека осомниченото или обвинетото лице треба да биде ослободено, односно секогаш кога имаат и најмал сомнеж во основаноста на притворот да не ја определат таа мерка⁹.

ЕКЧП дава и генерална насока за националните законодавства во поглед на уредувањето на основите за определување на мерката притвор, па така законските одредби врз основа на кои на едно лице може да му биде изречена мерката притвор предвидуваат дека треба да постои основано сомневање дека лицето сторило кривично дело, како кумулативен услов што мора да биде комбиниран со основан сомнеж дека тоа лице:

- може да избега;
- може да влијае врз сведоците и врз истрагата, или
- може да го повтори делото или да стори друго дело со кое се заканува.

Во оваа насока, и домашниот Закон за кривичната постапка (ЗКП) во духот на ЕКЧП ги уредува законските основи за определување на притворот, предвидувајќи дека притворот треба да биде со најкратко можно траење и да биде определен само кога другите мерки за обезбедување не би го дале посакуваниот ефект. Воедно, Законот ги задолжува сите надлежни органи по службена должност да внимаваат на траењето на притворот, како и на постоењето на основите и околностите врз основа на кои е определена оваа мерка, со цел истата да биде укината штом ќе прекинат причините за нејзиното определување. Притоа, ЗКП предвидува во решенијата за определување притвор да бидат дадени образложенија кои ќе се однесуваат на основаното сомневање за постоење на причините поради кои се определува и продолжува притворот, а во корелација со посебните карактеристики на случајот и личните карактеристики на лицето кон кое треба да се определи мерката притвор, како и образложение зошто полесните мерки не би го дале посакуваниот ефект. Согласно овие одредби на ЗКП, може да се забележи дека притворот треба да биде законски и оправдан, а токму ваквите одредби од ЗКП се во контекст на веќе воспоставената практика на Европскиот суд за човековите права (ЕСЧП) дадена како толкување на ЕКЧП.

Според практиката на ЕСЧП, законитоста на притворот се оценува строго формално, преку оценка на запазувањето на законската процедура за определување на мерката, постоењето законски основи за определување на притворот, надлежноста на судот кој го определува притворот и слично¹⁰. Од друга страна, пак, јасните и детални образложенија на решенијата за определување на притворот, практично, се единствената основа врз која ЕСЧП ја утврдува оправданоста на изрекувањето на мерката притвор. Во оваа насока е утврдена повреда во случајот Василкоски и други против Република Северна Македонија, токму поради тоа што домашните судови употребиле сумарни и општи образложенија за продолжување на притворот на обвинетите¹¹. Поради тоа, а со цел да се избегне евентуално прекршување на некое од основните човекови права, предвидено во ЕКЧП (особено во член 5), овие решенија треба да бидат поткрепени со соодветна аргументација и да содржат индивидуализирани образложенија кои ќе се однесуваат на секое обвинето или осомничено лице и на секој случај поединечно¹².

9 Case of Buzadji v Moldova 23755/07, достапен на: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-148659%22>

10 Saadi v. the United Kingdom бр. 13229/03 и Kakabadze and Others v. Georgia бр. 1484/07

11 Василкоски и други против Република Северна Македонија бр. 28169/08 од октомври 2010 година

12 Рамковски и други против Република Северна Македонија бр. 33566/11 од февруари 2018 година

Сепак, и покрај сите негативни ефекти кои може да ги предизвика притворањето, како и покрај сите заштитни механизми и гаранции поставени со домашните закони и меѓународните документи кои имаат за цел да ја ограничат примената на оваа мерка, притворот останува да биде доминантно користена мерка за обезбедување на присуството и непречениот тек на кривичната постапка на светско ниво. Денес, речиси една третина од затворската популација на светско ниво се лица кон кои е определена мерката притвор и се во исчекување на судењата или пресудите¹³. Дополнително, согласно податоците од изминатите 20 години, на светско ниво, со исклучок на земјите од Европа, се бележи пораст на примената на мерката притвор, односно пораст на процентот на притвореници во вкупната затворска популација¹⁴.

Имајќи предвид дека мерката притвор е најтешката мерка што може да биде изречена и извршена, а со која ефективно едно лице се лишува од основното човеково право на слобода без притоа да постои правосилна судска пресуда, повеќето држави и меѓународни организации преземаат чекори за мониторинг и евалуација на правилната примена на притворот, со цел да се оневозможи злоупотребата на мерката во вид на прикриена казна, односно со изрекувањето на истата да биде прекршена пресумпцијата на невиност, како и да се минимизираат сите несакани ефекти кои притворот ги има врз основните човекови слободи и права.

Цели на истражувањето

Ова истражување спроведено во соработка со Академијата за судии и јавни обвинители и Советот на Европа, има за цел да ја истражи практиката на примена на мерката притвор во Северна Македонија, преку:

- низа квантитативни индикатори, кои се однесуваат на статистичките показатели дадени од страна на самите иматели на информациите (како што се судовите и обвинителствата), а се однесуваат на процентот изречени мерки притвор во корелација со вкупниот број предмети, обвинети или осомничени лица, искористеноста на другите мерки за обезбедување присуство итн.
- квалитативни индикатори кои се базирани на воспоставената практика на ЕСЧП и кои, речиси без исклучок, се однесуваат на законската основаност на притворот, запазената постапка во која е изречена оваа мерка, како и на должното внимание на судот за заштита на основните права на обвинетото или осомниченото лице во корелација со јавниот интерес и непречениот тек на кривичната постапка при одлучувањето за изрекување на оваа мерка.

13 Roy Walmsley, World Pre-Trial/ Remand Imprisonment List, Institute for Crime and & Justice Policy Research, достапно на: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_pre-trial_list_4th_edn_final.pdf

14 Catherine Heard, Helen Fair, Pre-Trial Detention and its Over- Use, Birkbeck University of London, November 2019, достапно на: https://prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/pre-trial_detention_final.pdf

1

Методологија

Во поглед пак на користената методологија, првиот, квантитативен сегмент од истражувањето се однесува на:

- прибирање и анализа на статистички податоци (на овој начин се анализираат генералните трендови при примената на мерката притвор, што воедно овозможува и дедуктивно изведување на заклучоци)
- примена на компаративен преглед на примената на мерката притвор во корелација со европскиот просек и прифатената пракса од страна на земјите членки на Советот на Европа

Квантитативниот елемент на истражувањето е застапен и при анализата и увидот на судските предмети за период од 2018 година, заклучно со 2022 година, со што се утврдуваат поединечни потешкотии и предизвици кои се среќаваат во практиката, а кои не може да се увидат преку обични и општи статистички истражувања на јавно достапните податоци, најмногу поради тоа што самите институции, а особено јавните обвинителства и судовите не прибираат таков вид на релевантни информации. Покрај прибирањето на официјални статистички податоци ова истражување беше спроведено и преку увиди во правосилно завршени кривични предмети од периодот од јануари 2018 година, заклучно со декември 2022 година. Заради целисходност во прибирањето на овие податоци, беа ангажирани капацитетите на Коалицијата Сите за правично судење, а согласно увидите се прибраа податоци за 507 осомничени или обвинети лица за кои е определен притвор. Увидите вклучуваат прибирање на податоци од барањата за определување на притвор, пружената одбрана, судската заштита, вклучително и постапките по жалба и постапките за продолжување на притворот. Истражувањето беше спроведено во 15 судови од сите 4 апелациони подрачја во државата, согласно обемот на работа на секој од селектираните судови кои беа предмет на истражувањето¹⁵. На овој начин, аналитички и индуктивно да се изведуваат заклучоци за примената на мерката притвор во пракса и запазување на домашните, законски предвидени, како и меѓународните стандарди поставени во ЕКЧП, а разработени низ праксата на ЕСЧП.

За оваа цел, статистичките податоци се прибрани и обработени на неколку начини, почнувајќи преку определување на пропорцијата, односно процентот на притвореници во корелација со вкупната затворска популација во земјата, што всушност го претставува првиот, основен индикатор за статистичкото истражување. На овој начин се анализира и утврдува степенот на лишување од слобода без правосилна пресуда, наспроти правосилно осудени лица, што дополнително е споредено со европскиот просек на овој процент, и на овој начин е анализирана усогласеноста на определувањето на притворот во Република Северна Македонија наспроти статистичкиот просек во земјите од Советот на Европа. Од друга страна, преку овој индикатор се нуди преглед на степенот до кој определувањето на притворот влијае врз пренатрупаноста на затворските установи, што исто така нуди алтернативна дијагностика и препораки за пронаоѓање на соодветни решенија за намалување на затворската популација. Ова е значајно бидејќи

¹⁵ ОС Битола, ОС Велес, ОС Гевгелија, ОС Гостивар, ОС Кавадарци, ОС Кичево, ОС Кочани, ОС Куманово, ОС Охрид, ОС Прилеп, ОКС Скопје, ОС Струга, ОС Струмица, ОС Тетово, ОС Штип

досегашната пракса за намалување на оптовареноста на затворите во Република Северна Македонија ретко кога се базира на детални и сеопфатни истражувања, кои речиси воопшто и да не ја земаат предвид притворската популација во установите.

Имајќи предвид дека казнената политика на правниот систем игра голема улога при користењето на овој метод за истражување, неопходно е да постојат и соодветни и детални истражувања на казнената политика во земјата со цел да се увиди соодветната пропорција, бидејќи строга казнена политика може да значи изрекување на голем број на затворски казни, што во ова истражување може да прикаже релативно низок процент на притвореници во однос на правосилно затворени лица и обратно. Во отсуство на такви истражувања за казнената политика во Република Северна Македонија, како алтернативен пристап е примената на компаративен метод, односно определување на процентот на притворени лица на 100.000 жители, кој индикатор дополнително ја зголемува прецизноста на определувањето на стапката на изрекување на мерката притвор во земјата.

Дополнително, евалуацијата на примената на мерката притвор ќе биде сторена и преку одмерување на процентот на притворени лица наспроти вкупниот број на иницирани кривични постапки. За оваа цел, поради точно и прецизно утврдување на стапката на определување на притворот, од вкупниот број на иницирани кривични постапки треба да биде издвоен бројот на отфрлени кривични пријави во фаза на предистражната постапка, како и бројот на кривични пријави по кои не е постапувано во текот на календарската година. Следствено на ова, од престанатиот број на кривични постапки беа издвоени постапките каде согласно законот не може да биде изречена мерката притвор, како на пример случаите каде се води постапка против малолетници, како и постапките по казнен налог каде согласно закон не е предвидена можноста за определување на притвор. Конечно како дел од овој индикатор, со цел да се овозможи уште попрецизно определување на стапката на примена на притворот, бројот и процентот на определените мерки притвор, вака филтрираните податоци се споредени со бројот и процентот на примената на останатите мерки за обезбедување на присуство. Ваквата споредба дава преглед на примената на притворот кој треба да биде определен само во случаите кога останатите мерки не би обезбедиле непречен тек на кривичната постапка, но дава преглед и на неговите алтернативи и нивната пропорционална застапеност.

Следниот користен индикатор, е просечното време траење на притворот и неговото продолжување, како во фазите на истражната постапка, така и во фазата по поднесување на обвинителниот акт и започнување на судењето. На ова се надоврзува индикатор кој се однесува на просечното траење на притворот во споредба со степенот на осудителни пресуди и просечната казна определена во притворските предмети. На овој начин е истражена примената на притворот како „маскирана“ казна, односно преку споредба на просечните казни и времето за кое бил определен притворот е направена оценка дали во пракса постои злоупотреба на притворот како затскриена казна, или било каква друга несоодветна примена на притворот која се оправдува преку определување на затворски казни во исто или слично траење, како би се избегнало исплаќањето на оштета поради незаконито лишување од слобода.

Дополнително, во ова истражување е направена анализа на статистичките податоци во поглед на успешноста на јавните обвинителства при предлагањето на притворот, односно ќе биде анализиран процентот на определени мерки притвор од страна на судовите споредено со поднесените предлози за определување притвор од страна на обвинителите. На овој начин е анализирана улогата на судовите како контролор на постапувањето на истражните органи и оценувањето на образложенијата и доказите поднесени од страна на обвинителите. На овој начин е понудена анализа на барањата и решенијата за определување на притвор во насока на компатибилност со домашното право и членот 5 од ЕКЧП, како и неговите толкувања и стандарди поставени низ праксата на ЕСЧП. Исто така, преку ова е извршена и анализа на компатибилноста на процедурата во која е определен притворот со Законот за кривичната постапка, во која насока е анализирана законитоста на притворот, односно дали истиот е изречен во законски предвидените случаи, дали е целосно запазена предвидената постапка од страна на надлежните органи за лишување од слобода, дали постои повикување на законските основи за определување на притворот, постоењето и запазување на процесните гаранции, како што се изведувањето пред надлежен судија, законските наспроти фактичките рокови на траењето на притворот, поставувањето на бранител или бранител по службена должност итн.

Имајќи ја предвид праксата на ЕСЧП, очигледно е дека за определување на притворот не е доволно да постојат само законски основи, ниту пак да се запазени сите процедурални гаранции, овој документ нуди анализа на прибраните податоци преку увидите во контекст на образложенијата дадени од страна на јавните обвинители и судиите кога го бараат, односно определуваат притворот во контекст на практиката на ЕСЧП и најчестите прекршувања на членот 5 од ЕКЧП утврдени од страна на ЕСЧП, кои воедно се користени и од страна на Советот на Европа¹⁶. Во оваа насока, документот нуди и оцена на најчесто користените основи за определување на притворот, продолжувањата на притворот, вклучително и по завршување на истражната постапка, како и понудените образложенија од страна на обвинителствата, нивната поткрепа со докази кои се однесуваат на опасноста поради која се определува притворот, како и образложенијата дадени од страна на судовите за потребата од определување и/или продолжување на притворот.

Надоврзувајќи се на овие индикатори, во овој документ е направена и анализа на понудените образложенија, докази и оцена на доказите кои укажуваат на неопходноста на определување на мерката притвор од страна на судот, во споредба со најчестите прекршувања при одмерување на основаноста на притворот утврдени од ЕСЧП. Конечно во овој контекст, последниот индикатор кој е искористен се однесува на воспоставената практика на ЕСЧП за оцена на образложенијата на судот при определување на притворот кои се однесуваат на секој од основите врз кои е базирана одлуката за определување на притворот. Со други зборови, во овој документ е истражено дали судот се повикува исклучиво на тежината на кривичното дело кое се става на товар и запретената казна, дали судот ги оценува поединечно посебните карактеристики на случајот и личноста на обвинетиот/ осомничениот (личен, семеен, социјален статус, вработеност, статус на регулирано живеалиште, сопственост на имот итн.), дали првостепениот суд само ги повторува наводите на обвинителството, односно второстепениот суд ги повторува образложенијата на првостепениот суд, дали судот апстрактно и механички се повикува на потребата за обезбедување на непречен тек на истрагата и исклучување на потенцијално влијание врз доказите и сведоците без да се повика на конкретни докази или темелни образложенија, апстрактно повикување на сомнеж дека лицето ќе го повтори делото доколку не е определен притвор, а без притоа да биде дадено образложение зошто останатите мерки за обезбедување не би биле доволни, како и други стереотипни и апстрактни образложенија кои можат да бидат основ ЕСЧП да утврди повреда на правата на ЕКЧП од страна на нашата држава.

¹⁶ European Union and Council of Europe, Pre-trial detention assessment tool, Partnership for good governance, достапен на <https://rm.coe.int/pre-trial-detention-assessment-tool/168075ae06>

2

Уреденост на притворот во домашното законодавство

Следејќи ја статистиката на ЕСЧП по однос на повредите на членовите предвидени во Конвенцијата за 2022 г.¹⁷, може да се заклучи дека чл.5 од истата е најпрекршуваниот член од страна на државите. Од страна на ЕСЧП констатирана е повреда на овој член во повеќе од 200 предмети кои се поведени пред судот, а најчесто овие повреди доаѓаат од земји од источна Европа како Русија, Украина, Грузија и Турција. Веднаш потоа се јавува членот 6-Правото на правично судење, а потоа и чл.3-Забраната за нехуман и деградирачки третман. Кога станува збор пак за статистиката продуцирана од Република Северна Македонија (PCM) во овој контекст, може да се забележи дека најчестите повреди од државата се однесуваат на членот 6, а веднаш потоа членот 5 од ЕКЧП, па така во периодот од 1959 г. до 2022 г. статистиката на ЕСЧП упатува на 17 утврдени повреди, односно 17 пресуди за повреда на чл.5 од страна на државата. Врз основ на овие утврдени повреди со пресуди на ЕСЧП, се склучени и голем број на пријателски спогодби со кои се завршени постапки иницирани пред ЕСЧП.

Што се однесува до законските основи за определување на мерката притвор, согласно кои се оценува дали истиот е формално усогласен со Законот (но не и дали истиот е основан), ЗКП во член 165 предвидува три законски основи за изрекување на оваа мерка, и тоа:

- доколку лицето за кое постои основано сомневање дека сторило кривично дело е во бегство или пак постојат основани сомнежи дека лицето може да се даде во бегство;
- доколку постојат основани сомнежи дека лицето може да влијае врз истрагата, доказите или врз сведоците, и
- доколку постојат особени околности кои упатуваат на опасноста лицето да го повтори или да го доврши кривичното дело или пак да стори ново дело со кое се заканува.

Како посебна основа во член 165 е издвоено очигледното 1) избегнување на обвинетиот да дојде на главната расправа, како и 2) неговото отсуство, иако судот направил два обиди за да го обезбеди преку уредно врачување покана. Сепак, во овој случај не станува збор за посебна основа за определување на мерката притвор, туку само за формално разделување на основите, бидејќи ситуацијата опишана во член 165, став 1, точка 4 е веќе опфатена со дефиницијата за сомнеж дека лицето може да се даде во бегство, предвидена во член 165, став 1, точка 1. Воедно, четвртата точка од ставот 1 се однесува на определување на мерката притвор по влегување на обвинението во правна сила, односно по завршувањето на истрагата, и може да трае најдолго 30 дена, додека првите три околности можат да бидат искористени како основа за определување или продолжување на притворот во која било фаза од постапката. Во оваа насока неопходно е да се истакне дека во пресудата на случајот Ел Масри против Северна Македонија, ЕСЧП нотира дека правото на слобода и на безбедност, кое е загарантирано како со Конвенцијата и домашните правни акти е од исклучително значење за едно демократско општество¹⁸. За жал, во конкретниот случај, помеѓу другото е утврдено дека државата целосно надвор од законски

¹⁷ Извop: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2022_ENG.pdf

¹⁸ El-Masri против Македонија, бр. 39630/09 од декември 2012 година

предвидените основи и постапка го има лишено од слобода лицето кое потоа подлежело и на нехуман третман, како и на незаконска екстрадиција во тајна установа надвор од државата.

Во согласност со горенаведеното, за да се смета дека изречената мерка притвор е законска и основана потребно е:

- да постои основано сомневање дека обвинетиот го сторил кривичното дело кое му се става на товар;
- да постои најмалку една од законски наведените основи за определување на притворот, при што за секоја основа треба да постојат посебни причини и околности кои го предизвикуваат основаното сомневање согласно кое се определува притворот, а секоја од основите треба да биде посебно разгледана и образложена, како и
- да постои објективна оценка од страна на судот дека ниту повеќе комбинирани полесни мерки за обезбедување на присуството и непречениот тек на постапката нема да го дадат посакуваниот ефект.

Постоењето на основано сомневање е првиот и неопходен услов кој треба да биде исполнет за да може да се пристапи кон понатамошно разгледување на примената на мерката притвор, па така во случајот Лазороски против Северна Македонија ЕСЧП констатира повреда на членот 5 поради тоа што смета дека лишувањето од слобода во конкретниот случај не било засновано на доволно објективни елементи кои би го оправдале „разумното сомнение“¹⁹. Она што е потребно да се истакне е дека постоењето на основано сомневање дека обвинетиот сторил кривично дело, независно од видот и тежината на тоа дело, само по себе не може да биде основ за определување на мерката притвор. Во оваа насока е и домашното законодавство, па така членот 165 став 1 пропишува дека притвор може да биде определен доколку постои сомневање за кривично дело и доколку притворот е неопходен за водење на кривичната постапка поради постоење на опасност од бегство, влијание на истрагата, или повторување, односно сторување на ново кривично дело. Така, во случајот Миладинов против Северна Македонија ЕСЧП утврдил дека постоењето на разумно сомневање за определување мерката притвор е услов без кој не се може, но, по извесно време, истото само по себе не може да биде основ за продолжување на мерката. Аргументите за продолжување на притворот не смеат да бидат општи и апстрактни, а во овој случај ЕСЧП утврдил дека сериозноста на делото и запретената казна не може да се смета дека се соодветни и доволни аргументи за продолжување на притворот. Како што е наведено и во самата одлука на ЕСЧП: „домашните судови не посочиле ниту на еден специфичен аспект од карактерот на апликантите или нивно однесување со што би го оправдале заклучокот дека во однос на секој од апликантите постоела континуирана опасност од бегство. Во многу слична ситуација, ЕСЧП утврдува повреда на членот 5 и во случајот Сејдији против Северна Македонија, токму како резултат на апстрактното повикување на опасноста од бегство и нејзиното оправдување со постоењето на други активни постапки против апликантот, што според ЕСЧП не може да се смета дека претставува објективна оценка од страна на судот за неопходноста на примената на мерката притвор. Во случајот Сејдији против Северна Македонија, ЕСЧП дополнително утврдува дека домашните судови не успеале да дадат доволно образложенија за неприфаќањето на повеќето понудени алтернативни мерки од страна на одбраната и неуспехот да образложат зошто доколку би биле прифатени овие мерки би постоел ризик за кривичната постапка.

Праксата на ЕСЧП покрај ризикот од бегство и спречувањето во извршување односно довршување на делото, ги додава и категориите „ризик од попречување на истрагата“, „ризик од нарушување на јавниот ред и мир ако биде ослободено“ и „потребата за заштита на притвореното лице“²⁰. Согласно членот 167, став 2, точка 1 и 2, во образложението на решението за притвор задолжително треба да се наведат сите факти од кои произлегува основано сомневање дека обвинетиот го сторил делото, како и образложени причини кои ја оправдуваат секоја одделна основа на која е определен притворот. Сепак, по истекот на одредено време постоењето на разумни основи за сомневање не е доволно, па во таквите случаи судот кој одлучува мора да утврди дали другите основи прикажани од страна на судските власти продолжуваат да го оправдуваат лишувањето од слобода. Во секој случај основаноста и разумноста на сомневањето врз основа на кои и самиот притвор на почетокот бил определен, претставува суштински дел од заштит-

¹⁹ Лазороски против Македонија, бр. 4922/04 од октомври 2009 година

²⁰ Buzadji v Moldova бр. 23755/07, бр.23755/07

ниот механизам против арбитражното лишување од слобода²¹. Во оваа насока се и одредбите од членовите 171 и 172 од ЗКП согласно кои се предвидени рокови за максималното траење на притворот, како и членот 173 согласно кој подетално се регулирани условите за укинување на притворот, со цел оваа мерка да не биде несразмерна и непотребна. Во член 163 од ЗКП е уредено определувањето на мерката куќен притвор, како полесна мерка од затворскиот притвор, но сепак мерка со која едно лице се лишува од слобода без притоа да постои правосилна судска пресуда. За определување на мерката куќен притвор ЗКП ги пропишува истите услови како и условите за определување на затворскиот притвор, воедно оставајќи му на судот да оцени која мерка ќе ја примени. Пропишувањето идентични услови за изрекување на мерките притвор и куќен притвор говори во насока на изедначување на тежината што ја носи оваа мерка, а впрочем и во тој контекст ЕСЧП во својата практика ги изедначува овие две мерки, барем од аспект на нивното судирање со член 5 од ЕКЧП²². Сепак, во практиката на ЕСЧП е забележана повреда во поглед на овие одредби, па така во случајот Митрески против Северна Македонија е забележана повреда на членот 5 од ЕКЧП поради тоа што откако на истиот му бил определен куќен притвор, јавниот обвинител поднел жалба, а домашните органи не го известиле апликантот за поднесената жалба со што ефективно го лишиле од можноста да ја оспори истата. Битно е да се има предвид дека согласно членовите 70 и 79 од ЗКП, обвинетиот и неговиот бранител имаат право да ги разгледаат сите докази, независно дали се во полза на обвинителството или одбраната, да имаат доволно време и можности за подготовка на одбраната, но уште поважно да изнесува докази кои му одат во прилог и да се изјасни за доказите што го товарат. Сепак, имајќи ја предвид поставеноста на овие две различни мерки во домашното законодавство, секогаш кога постои фактичка промена на која било полесна мерка во притвор, неопходно е лицето да биде известено за тоа и изведено пред судија согласно членот 168 од ЗКП.

Во многу слични околности е утврдена повреда и во случајот Доцевска Божиновска против Северна Македонија каде на апликантката и била доставена жалбата од страна на јавниот обвинител дури откако судот донел решение по истата, а постапката по жалбата на јавниот обвинител била основ за укинување на куќниот притвор и негова замена со притвор. Дополнително во овој случај е утврдена и повреда поради недостиг на навремено преиспитување на жалбата и наводите на апликантката од страна на домашните судови, односно согласно ЕСЧП неможноста на апликантката да ја оспори жалбата на јавниот обвинител не значи дека истата не претрпела штета како резултат на недостигот на брзина во преиспитувањето на одлуката за определување на притвор. Покрај пресудите на ЕСЧП, треба да се имаат предвид и предметите кои се решени со пријателски спогодби помеѓу апликантите и државата во кои исто така се среќаваат голем број на отстапувања токму од начелото на усност и можноста на одбраната да го оспори барањето, односно жалбата на јавниот обвинител. Во таа насока е и случајот Чеља против Северна Македонија, кој случај е завршен со пријателска спогодба, а се однесува на недостиг на образложени причини за продолжување на притворот, како и отсуство на усна расправа во постапките за продолжување на мерката притвор²³. На ова се надоврзува и случајот Божиноски против Северна Македонија, кој исто така е завршен со пријателска спогодба, а се однесува како на отсуство на усна расправа при продолжувањето на притворот, така и на недоставување на писмените поднесоци до осомниченото лице, кои јавниот обвинител ги поднел до судот, а се однесуваат на продолжување на притворот²⁴.

Оттука, може да се заклучи дека како најчести спорни прашања кои се јавуваат низ праксата на ЕСЧП, а која се однесува на РСМ се долготраењето на притворот, неговото продолжување без доволни и релевантни причини, честата пракса за изрекување на колективни притворски решенија, наместо усвојување на индивидуален пристап за секој случај одделно, повреда на начелото на еднаквоста на оружјата и отсуството на усна расправа во постапката за продолжување на мерката притвор, како и брзината со која одлучува второстепениот суд по жалбите во однос на решенијата за продолжување на притворот. Дотолку повеќе, во самиот Коментар на ЗКП се наведува дека „нашата практика најчесто (традиционално) ја пренебрегнува оваа процедура која е најдоследна од аспект на уставните одредби и притоа оди директно кон определување на притвор по барањето на јавниот обвинител, а дури потоа лицето се сослу-

21 *K.F. v Germany*, бр. 25629/94

22 *Mancini v Italy*, бр. 44955/98; *Nikolova v Bulgaria*, бр. 40896/98; и *DaCosta Silva v Spain*, бр. 69966/01

23 *Чеља против Северна Македонија*, бр. 11210/15

24 *Божиноски против Северна Македонија*, бр. 28447/12

шува, или уште почесто судот сосема се „прескокнува“, така што осомничениот се лишува од слобода од страна на полицијата, по што најчесто прво се сослушува во полиција, па дури потоа се носи пред суд. Со ова комплетно се заобиколува уставната норма, и тоа најчесто со знаење и премолчна согласност (договор) со јавното обвинителство и судијата на претходната постапка, што мора да се коригира како неуставна практика!²⁵ Во оваа насока, може да се заклучи дека иако законската рамка има одредени недостатоци, особено во поглед на постапките по жалба на решенијата за притвор, сепак најголемиот проблем со кој се соочува државата е недоследната примена на овие одредби и недостигот на волја истите да бидат толкувани во контекст на членот 5 од ЕКЧП.

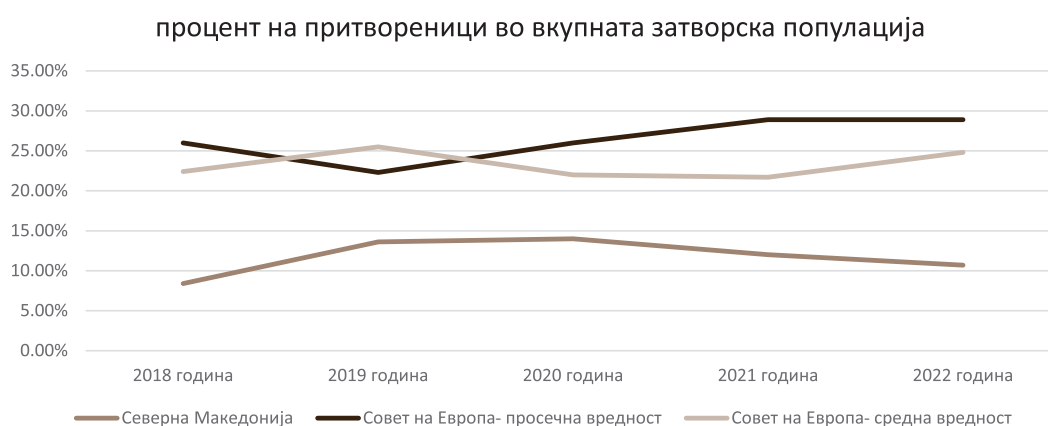
25 Коментар на Законот за кривичната постапка, автори проф. д-р Гордан Калаџиџиев и др., ОБСЕ 2018г.

3

Практична примена на притворот

Процент на притворени лица во вкупната затворска популација

Покрај увидите во правосилно завршени судски предмети, истражувањето вклучува и податоци прибрани преку барања за пристап до информации од јавен карактер, како и информации што се јавно достапни во годишните извештаи за работа на надлежните државни органи и институции. Како што беше наведено, првиот индикатор за оцена на примена на мерката притвор е определување на соодносот на притвореници со вкупниот број на затворската популација. Притоа, неопходно е да се има предвид дека затворската и притворската популација се променлива категорија која флукуира во текот на годината, па поради тоа земени се предвид податоци кои се однесуваат на истиот период секоја година, преземени од Годишната казнена статистика на Советот на Европа²⁶. Дополнително, ограничувањето на овој метод е тоа што големината на затворската популација во голема мера зависи од казнената политика која преовладува во земјата, па така земји со строга казнена политика и долги затворски казни имаат голема затворска популација, што вообичаено придонесува за помала пропорција на притвореници во затворите.

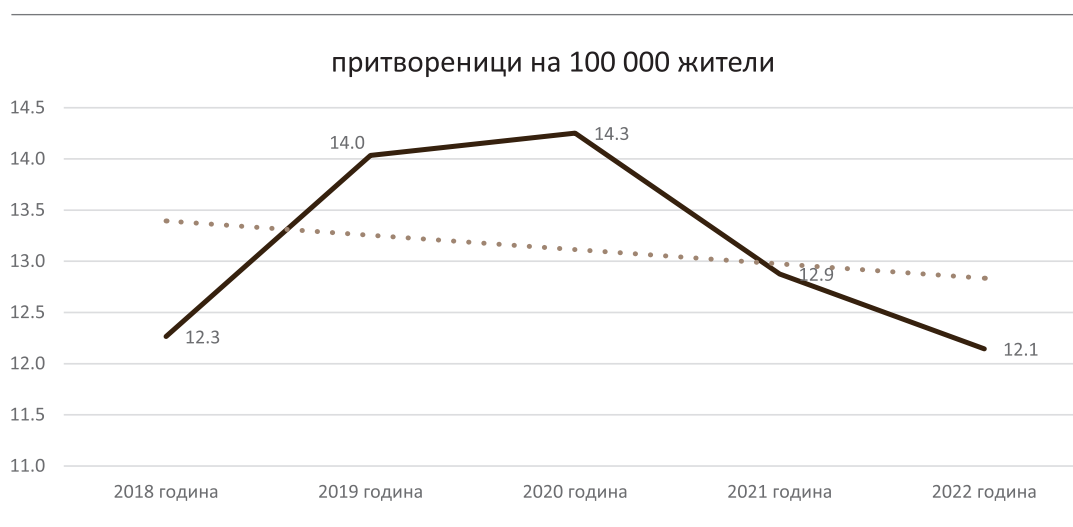

Видно од овие податоци може да се забележи дека процентот на притвореници во вкупната затворска популација во Северна Македонија е значително помал од просечната и средната вредност во Советот на Европа, што е добар показател особено ако се има предвид дека Северна Македонија е земја со помал број на жители, а вообичаено токму овие земји имаат поголемо учество на притворениците во вкупната затворска популација. Иако овој показател е охрабрувачки, сепак мора да се има предвид дека согласно истата оваа статистика на Советот на Европа, Северна Македонија е помеѓу оние земји кои на 100 000 жители имаат повеќе затвореници отколку што е просекот во Советот на Европа, поради што ваквата состојба влијае

²⁶ Извештаите се достапни на: <https://wp.unil.ch/space/space-i/annual-reports/>

на намалување на процентот на притворени лица во вкупната затворска популација. Во оваа насока говорат и честите закони за амнестија поради растеретување на затворите, како и честите укажувања на меѓународната заедница за алармантните состојби со преполнување на капацитетите на затворите²⁷. Од друга страна, преку проекција на прогресијата на процентот на притвореници, може да се забележи дека постои тренд на минимално зголемување на процентот на притвореници во овој период. Поради ова, потребно е да се направи споредба на бројот на притвореници на 100 000 жители со цел да се даде поинаква перспектива на обработените податоци во корелација со бројот на жители во конкретната земја.

Број на притвореници на 100 000 жители

Оваа статистика исто така укажува дека примената на мерката притвор измерена во корелација со популацијата на земјата, воедначено преку утврдување на просек на 100 000 жители, е помала во Северна Македонија отколку просечната и средната вредност во земјите на Советот на Европа. Бидејќи овој метод не е ограничен со казнената политика и состојбата со исполнетоста на капацитетите на затворите во земјата, може да се забележи дека отстапувањето во нашата држава од просекот и средната вредност на Советот на Европа е многу помало отколку што делува при користење на методот за споредба на притворениците со затворската популација. Меѓутоа, потврдно треба да се има предвид дека Северна Македонија е земја со мала популација споредено со просекот на Советот на Европа, а поради малата популација бројот на притворени лица на 100 000 жители во овие земји е вообичаено повисок отколку во земјите со поголема популација. Имајќи го ова предвид, Северна Македонија покажува релативно мал број на притвореници на 100 000 жители.

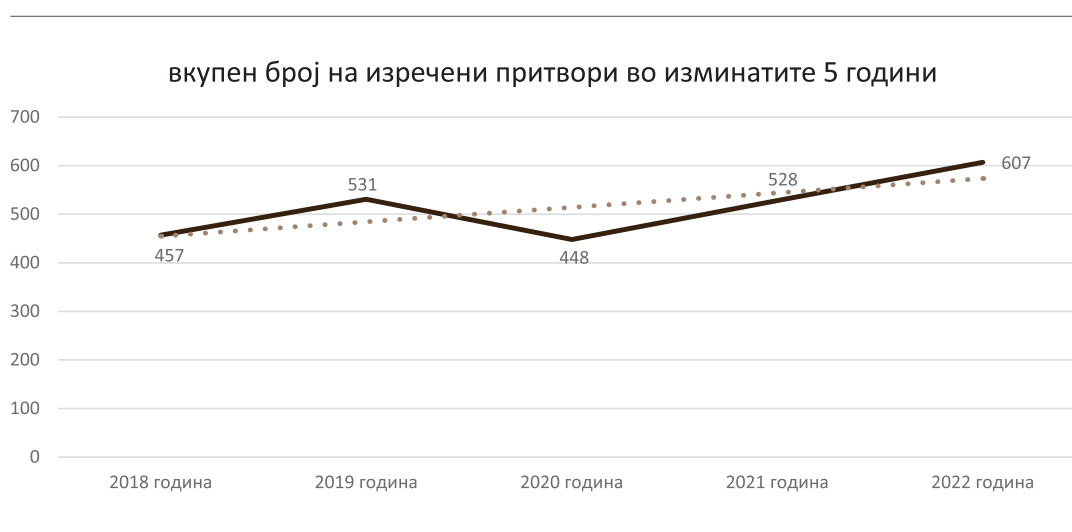
Примена на притворот од 2018 до 2022 година

За да се добие подетална слика од официјалните статистички податоци, потребно е да се направи и споредба на вкупниот број на изречени мерки притвор во државата, како и нивната корелација со останатите полесни мерки за обезбедување на присуството и непречениот тек на кривичната постапка. Во оваа насока, потребно е да се има предвид дека многу малку од надлежните институции и органи имаат податоци за вкупниот број на определени мерки притвор. Исто така, битно е да се напомене дека не постои воедначен пристап во прибирањето на овие податоци од страна на судовите и јавните обвинителства, па така добиените податоци за примена на мерката притвор од јавните обвинителства и од судовите во определена мера се разликуваат. Дополнително, податоците кои се прибираат и обработуваат од страна на судовите и јавните обвинителства се прилично ограничени, па така ниту судовите, ниту обвинителствата не поседуваат информации за тоа колку барања за определување на притвор се подне-

²⁷ Извештај од посетата на Северна Македонија извршена од Европскиот комитет за превенција на тортура, нехуман и деградирачки третман или казнување, Стразбур, 2021 година, достапен на: <https://rm.coe.int/1680a359cb>

сени од страна на јавните обвинители. Поради тоа, не постои можност да биде спореден бројот на поднесени барања со бројот на донесени решенија од страна на судовите како би можела соодветно да биде оценет процентот на успешност на јавните обвинители со барањата за определување на притвор.

Во годишните извештаи за работа на судовите не се содржани податоци за примена на притворот, ниту мерките за обезбедување и мерките на претпазливост, поради што овие податоци беа обезбедени преку барања за пристап до информации од јавен карактер испратени до основните судови. Од друга страна, во годишните извештаи за работата на јавните обвинителства се содржани податоци за примена на мерката притвор, но не и за примена на останатите мерки. Податоците за вкупниот број на определени притвори е надополнет со податок за траењето на мерката притвор во овие случаи, но статистиката е ограничена, па така траењето на притворот над 90 дена е сумарно прикажано, па оттаму не постојат податоци за максималното траење на оваа мерка во извештајниот период. Згора на тоа, податоците не се поделени по кривични дела ниту по бројот на определени притвори, ниту во поглед на вкупното траење на определената мерка.

податоци добиени од ЈОРСМ

Од податоците кои се достапни на јавното обвинителство прикажани на погорниот графикон, во поглед на примената на мерката притвор може да се забележи дека истата се определува со релативно големи варијации во изминатиот период, па така се забележуваат најниски 448 решенија за определување на притвор во 2020 година, а највисоки 607 во 2022 година. Линеарната прогресија укажува дека постои минимално зголемување на употребата на мерката притвор од 2018 до 2022 година, но притоа мора да се има предвид дека станува збор за релативно краток период во кој постојат поголеми варијации во вкупниот број на изречени притвори, што исто така може да влијае на точноста на проекцијата.

За разлика од ова, според податоците добиени од страна на судовите, притворот е определен во 15 случаи повеќе отколку што е прикажано во статистиката која ја има Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, што укажува дека веројатно постојат недоследности во прибирањето на овие податоци или пак разлики во методологијата за прибирање и обработување на истите. Бидејќи ваквите варијации се сепак минимални, податоците добиени од судовите ја даваат во голема мера истата слика како и податоците на ЈОРСМ, па така и според овие податоци може да се увиди благ пораст на примената на мерката притвор од 2018 година до 2022 година.

Пропорцијата на примена на мерката притвор во корелација со останатите полесни мерки

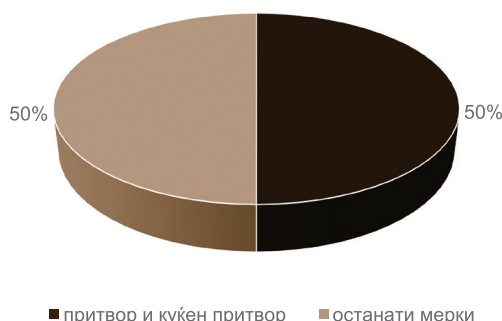
Вкупен број на изречени притвори и останати мерки за периодот од 2018-2022 година

податоци добиени од основните судови

Во поглед на податоците кои се однесуваат пак на примената на останатите полесни мерки, може да се увиди дека најчеста примена наоѓа привременото одземање на возачка дозвола, веднаш потоа одземањето на патна исправа, обврска за јавување кај надлежен орган и забраната за напуштање на живеалиштето или престојувалиштето. Најретка примена наоѓаат забраната за преземање определени работни активности поврзани со кривичното дело, гаранцијата и забраната за посетување на определено место или подрачје. Ограничувањата на овој метод се од аспект на капацитетите на судовите да прибираат и обработуваат вакви информации. Поради тоа, постои определен сомнеж за точноста на статистиката која се однесува на забраната за приближување или воспоставување на контакти и привременото одземање на возачка дозвола, од аспект на неможноста на неколку од судовите²⁸ да верификуваат дека во овие податоци не се содржани и податоци за одземање на возачка дозвола како санкција определена во кривична или прекршочна постапка и забраната за приближување определена во вонпарнична постапка согласно Законот за заштита и спречување од насилство врз жените и семејно насилство.

сооднос на примена на лишување од слобода со останатите мерки

Доколку се погледне вкупниот број на определени притвори и куќни притвори во споредба со останатите полесни мерки, се доаѓа до приказ дека истите се употребени речиси идентично во изминатите 5 години, односно постои идентичен број на лишувања од слобода со при-

²⁸ ОС Гевгелија, ОС Охрид и ОС Тетово не може да ги потврдат овие податоци, додека пак ОКС Скопје не беше во можност да посебна евиденција за 4 од мерките, туку само нивна вкупна примена

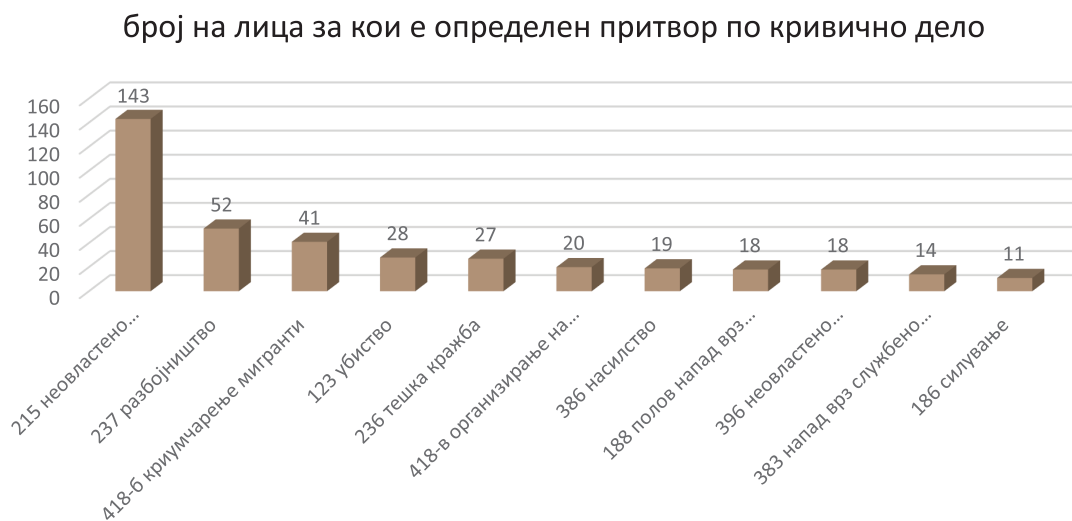
мена на полесни мерки. Во оваа насока треба да се има предвид дека мерките на претпазливост најчесто се определуваат во комбинација на повеќе мерки определени кон едно лице, додека пак судовите немаат податоци за тоа против колку лица се определени овие мерки, туку само колкав е вкупниот број на определување на секоја мерка поединечно. Поради ова е невозможно да се разграничи колкав е бројот на случаи во кои се определени повеќе мерки кон едно лице, односно колкав е бројот на лица против кои се определени полесни мерки наспроти вкупниот број на изречени полесни мерки. Оттука, вкупниот број на лица кон кои биле определени полесни мерки веројатно е помал од вкупниот број на лица кои се притворени. Имајќи предвид дека притворот е најтешката мерка, која согласно ЗКП треба да биде применета само кога ниту комбинација од повеќе полесни мерки не можат да ја постигнат целта на притворањето, ваквата статистика укажува на релативно висока примена на мерката притвор за сметка на останатите мерки. Ова од друга страна пак, укажува на потребата за дополнително истражување за причините зошто полесните мерки сè уште не наоѓаат поголема примена во практиката.

4

Податоци од увиди
во судски предмети

Како што беше напоменато погоре, во рамки на ова истражување беа опфатени вкупно 507 постапки за определување на притвор во периодот од јануари 2018 година, заклучно со декември 2022 година. Во оцената на овие постапки за определување на притвор беа вклучени предлозите за определување на притвор, аргументите на одбраната, решенијата за определување на притвор, како и постапките по жалба и постапките за продолжување на притворот на овие 507 лица во вкупно 15 основни судови од сите 4 апелациони подрачја. Истражувањето опфати правосилно завршени кривични предмети кои беа селектирани по случаен избор, додека по својот квантитет истите претставуваа една четвртина од вкупниот број на постапки против лица за кои е определен притвор пред поднесување на обвинението во периодот од 2018 до 2022 година.

Број на лица за кои е определен притвор по кривично дело

Имајќи предвид дека кривичното дело од членот 215 кое ги инкриминира производство и трговијата со дрога е помеѓу најчестите кривични дела сторени во текот на една година на територија на целата држава, како и фактот што станува збор за потешко кривично дело кое често е сторено од страна на организирани криминални групи, очекувано е дека ова кривично дело е помеѓу најчестите дела во постапките кои беа предмет на ова истражување. Во таа насока може да се протолкуваат и останатите кривични дела кои се поврзани со нелегалната трговија, како што е неовластеното производство и трговија со оружје и експлозив, трговијата со луѓе, кримичарењето на мигранти, особено затоа што овие кривични дела често се среќаваат и како стек на кривични дела сторени од исто лице за кое е поведена кривична постапка и е определен притвор.

Иако не станува збор за вообичаено тешки кривични дела како оние кои се сторени од организирани криминални групи, сепак имотните деликти како најчести кривични дела кои се извршени во текот на една година во државата, се втора најчеста група на кривични дела кои се ставаат на товар на обвинетите лица за кои е изречена мерка притвор. Сепак, пропорцијата со која се јавуваат овие кривични дела во примерокот на ова истражување е далеку помала од пропорцијата на поднесени кривични пријави, обвиненија и пресуди за овие кривични дела. Ова дополнително укажува на фактот дека за овие кривични дела мерката притвор се определува релативно ретко во споредба со вкупната бројка на сторени кривични дела против имотот, но токму поради големината на примерокот истите во апсолутни бројки се втората најчеста категорија на кривични дела за кои е определен притвор.

Интересно е тоа што кривичните дела убиство, силување и полов напад врз дете кое не наполнило 14 години²⁹, како и напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста се третата најчеста категорија на кривични дела за кои се обвинети лицата против кои е определен притвор во постапките што се предмет на ова истражување. Причината поради која овие кривични дела се групирани заедно е поради тоа што согласно годишните извештаи на Јавното обвинителство на Република Северна Македонија, станува збор за кривични дела кои се релативно малку застапени во вкупниот број на кривични дела за кои на годишно ниво се среќаваат кривични пријави, обвиненија и пресуди. Така, во 2022 за кривичното дело убиство се поднесени 42 обвиненија, 15 обвиненија за силување, 22 обвиненија за полов напад врз дете кое не наполнило 14 години и ниту едно обвинение за напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста³⁰. Како за споредба, во истата година се поднесени 151 обвинение за злоупотреба на службената положба и овластување, или речиси двојно повеќе отколку претходно наведените кривични дела заедно, но сепак злоупотребата на службената положба и овластување е застапена во примерокот на ова истражување со само еден случај. Со други зборови, иако кривичните дела убиство, силување, полов напад врз малолетник кој не наполнил 14 години и напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста се мал дел од кривичните дела сторени на годишно ниво, истите се релативно голем дел од примерокот на ова истражување. Ваквите податоци сами по себе не се доволни за да се извлечат заклучоци, особено доколку се има предвид објектот на заштита, но сепак се индикативни за потенцијална несоодветна примена на притворот во вид на скриена казна, или пак мерка која е заснована исклучиво на тежината на кривичното дело, посебно доколку се земе предвид дека станува збор за тешки кривични дела кои јавноста ги доживува со шокираност и згрозеност³¹. Поради ова, ваквите наоди ќе бидат подетално разработени со анализата на понудените образложенија на барањата и решенијата за определување на притвор.

Основи на кои е побаран и определен притворот

Согласно ЕКЧП и нејзините толкувања низ практиката на ЕСЧП, одлуката за определување на притвор мора да биде заснована врз домашното материјално и процесно право, а домашното право мора да биде во согласност со принципите поставени со ЕКЧП, независно дали истите се подразбираат или се експлицитно предвидени како такви³². Во оваа насока, неопходно е и примената на законските основи да биде доволно достапна и предвидлива за лицата инволвирани во постапките со цел да се избегне правна несигурност и можност за злоупотреба на мерката притвор. Од прибраните податоци може да се заклучи дека предвидливоста на судските одлуки е прилично едноставна, бидејќи истите речиси без исклучок го определуваат притворот на истите основи на кои оваа мерка била побарана од обвинителството³³. Така, во само 11 од 507 случаи притворот бил определен на помалку основи од оние кои биле наведени во барањето за притвор поднесено од

29 Истражувањето опфаќа постапки пред измените на Кривичниот законик во 2023 година со кои се променија насловите и квалификациите на поголемиот дел од кривичните дела против половата слобода и половиот морал

30 Извештај за работата на јавните обвинителства на Република Северна Македонија во 2022 година, Јавно обвинителство на Република Северна Македонија, Скопје, јули 2023 година.

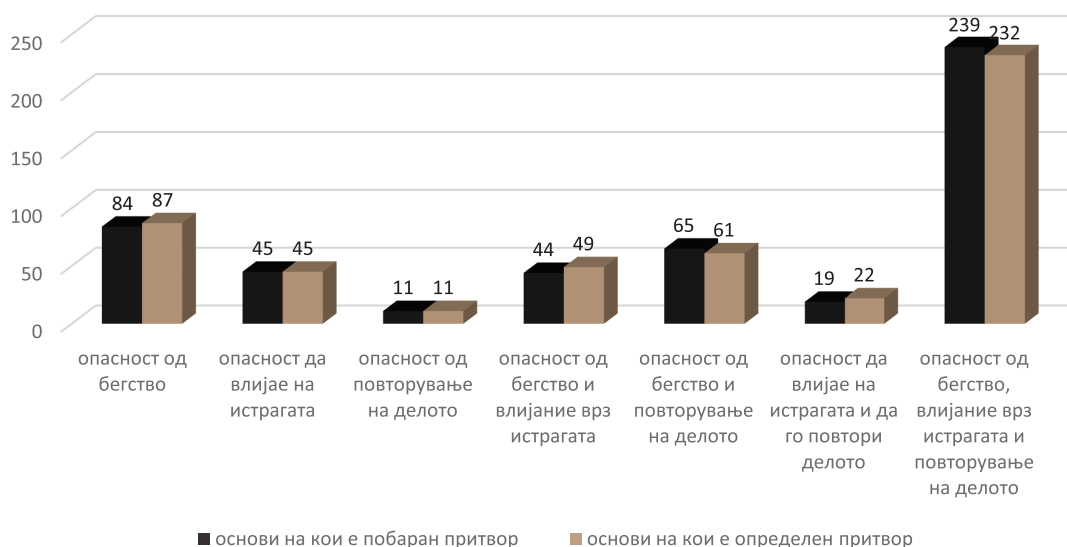
31 Panchenko v. Russia бр. 45100/98, Khodorovskiy v. Russia бр. 5829/04, Gal v. Hungary 62631/11

32 Pleso v. Hungary, бр. 41242/08

33 Според членот 165 од ЗКП притвор може да биде определен ако определено лице се крие, ако не може да се утврди неговиот идентитет или ако постојат други околности што укажуваат на опасност од бегство; постои основан страв дека тоа лице ќе ги сокрие, фалсификува или уништи трагите на кривичното дело или ако особени околности укажуваат дека ќе ја попречува кривичната постапка со влијание врз сведоците, вештаците, соучесниците или прикривачите; особени околности го оправдуваат стравот дека ќе го повтори кривичното дело, или ќе го доврши обиденото кривично дело или дека ќе стори кривично дело со кое се заканува; или ако уредно повиканиот обвинет очигледно избегнува да дојде на главната расправа

обвинителство. Од овие 11 предмети, во 7 обвинителството побарало притвор на сите 3 основи, а судот определил притвор на 2 основи, додека пак во 4 случаи бил побаран притвор поради опасноста од бегство и опасноста од повторување на делото, а судот определил притвор само поради опасноста од бегство. Повторно, ваквата статистика не може да се земе за конкретен показател за определени состојби, но истата е индикативна, особено доколку се земе во корелација со соодносот на лица за кои е побаран и лица за кои е определен притворот, каде идентично како и кај основите за определување на притвор, нема отстапувања од предлозите на обвинителството и одлуките на судот. Иако ваквата статистика може да биде делумно објаснета со фактот дека јавните обвинители внимаваат на кои основи го предлагаат притворот, сепак успешноста од 98% во предлагањето на основите за притвор од страна на јавните обвинители не кореспондира со високата стапка на повреди (вклучувајќи ги и пријателските спогодби) во контекст на членот 5 од ЕКЧП.

основи на кои е побаран наспроти основи на кои е определен притворот

Од графиконот може да се забележи дека доминантно притворот е побаран и определен на сите три основи кои ги предвидува ЗКП во членот 165 став 1 заедно, со исклучок на точката 4, имајќи предвид дека ова истражување опфати предмети каде притворот е определен во фаза на истражната постапка. Оттука, во речиси половината од овие постапки притворот е определен поради постоење на опасност од бегство, опасност од влијание врз истрагата и опасност од повторување на делото. Во една четвртина од сите случаи притворот е определен на два од основите, со тоа што најчесто се јавува комбинација од опасност од бегство и повторување на делото, а веднаш потоа и опасност од бегство во комбинација со опасност од влијание врз кривичната истрага. Во случаите каде притворот бил побаран или определен на само еден основ, тоа најчесто се должело на опасноста од бегство, а веднаш потоа и опасноста од влијание врз кривичната истрага. Имајќи предвид дека најчестиот основ кој се повторува низ барањата и решенијата за определување на притвор е опасноста од бегство на обвинетиот, се поставува прашањето за примената и ефикасноста на мерките на претпазливост од членот 146 од ЗКП, како и другите мерки за обезбедување на присуство од членот 144 од ЗКП³⁴. Со оглед на тоа што најголемиот дел од овие мерки се однесуваат токму на обезбедувањето на присуството на обвинетото лице, големиот број на барања и решенија за притвор кои се однесуваат на опасноста на бегство, како самостоен основ, или во комбинација со другите основи, укажува на степен на недоверба од страна на јавните обвинители, но и судиите во ефикасноста на останатите мерки.

³⁴ Гаранција; забрана за напуштање на живеалиштето, односно престојувалиштето; обврска на обвинетиот да се јавува повремено на определено службено лице или кај надлежен државен орган; привремено одземање на патна или друга исправа за преминување на државната граница, односно забрана за нејзино издавање; привремено одземање на возачка дозвола, односно забрана за нејзино издавање; забрана за посетување на определено место или подрачје; забрана за приближување или воспоставување, односно одржување контакти или врски со определени лица; и забрана за преземање на определени работни активности кои се поврзани со кривичното дело

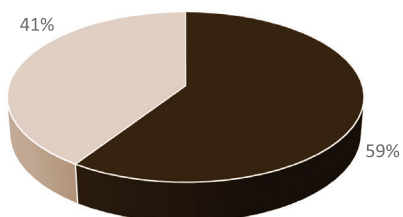
5

Барања за притвор / Постапување на јавните обвинители

Постапката за определување на притвор започнува со поднесување на барање за притвор од страна на јавните обвинители, па согласно тоа, како и духот на кривичната постапка, товарот за докажување дека постои неопходна потреба од определување токму на најстрогата мерка за обезбедување на присуство и непречен тек на постапката е токму на јавното обвинителство³⁵. Токму поради ова, доколку повеќе лица се сообвинети во еден предмет, а јавното обвинителство цени дека има потреба од изрекување на мерката притвор, истото има обврска да ја аргументира потребата од изрекување на мерката за секое лице поединечно. Кога станува збор за решенија со кои се определува притвор во вакви постапки, ЕСЧП во голема мера има заземено цврсти ставови во поглед на образложенијата кои се користат сумарно за сите обвинети лица, во случаите каде истите се гонат за исто кривично дело³⁶. Од податоците прибрани преку увидите во предметите каде се јавуваат повеќе обвинети лица заедно, може да се забележи дека барањата за определување на притвор кои се однесуваат на сите обвинети заедно, или пак ги користат истите образложенија за повеќе обвинети се дури 41% од примерокот.

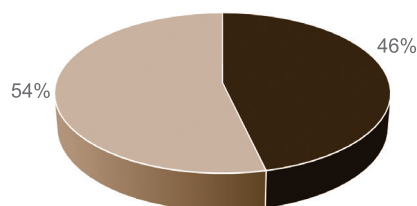
Индивидуализирани барања за притвор

индивидуализација на барањата
за притвор

■ барањето се однесува на секој обвинет поединечно
■ барањето е сумарно за повеќе обвинети

дали барањето содржи
образложение за секој од
основите на кои се бара
притворот?

■ да ■ не

Во контекст на ова, кога станува збор за образлагање на секој од индивидуалните основи по кои се предлага и определува притворот, ЗКП, како и практиката на ЕСЧП предвидуваат истите да бидат посебно аргументирани. Ова значи дека јавното обвинителство во своите барања не смее само да го повторува текстот од законот, туку е потребно да понуди посебни аргументи зошто смета дека притворот е единствената мерка која може да даде посакуван резултат, а воед-

35 Rokhlina v. Russia, бр. 54071/00

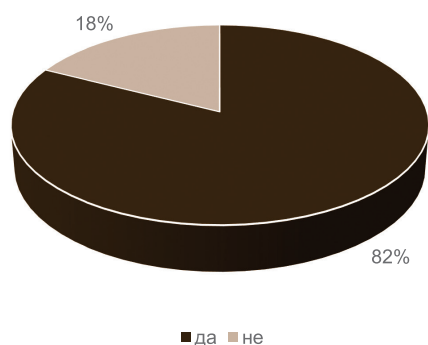
36 Василкоски и други против Република Северна Македонија бр. 28169/08 и Рамковски и други против Република Северна Македонија бр. 33566/11

но истата е неопходна во дадениот случај³⁷. Сепак, врз основа на податоците од истражувањето се увиде дека надлежните органи не ги аргументираат основите на кои притворот е побаран, односно определен и многу често даваат сумарни образложенија за сите основи заедно. Од графичкиот приказ погоре може да се утврди дека обвинителството само во 46% од анализираниите предмети дало аргументација за секој од основите поединечно додека пак во останатите 54% од предметите обвинителите се осврнале само на дел од околностите, користеле сумарно образложение за сите основи заедно, или пак само ги повториле законските одредби кои се однесуваат на основите за определување на притвор.

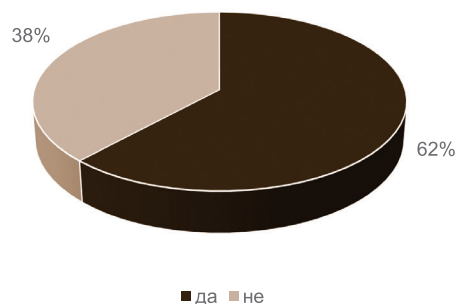
Образложенија за основаноста на притворот во барањата негово определување

При предлагањето и утврдување на релевантните околности врз основа на кои се бара определување и се определува мерката притвор, јавното обвинителство и судот се должни да дадат соодветни аргументирани образложенија со цел да се смета дека определувањето на притворот е основано. Во оваа насока, околностите како тежината на делото и висината на казната која се заканува, околноста дека делото е сторено во група, како и претходната осудуваност на обвинетите или осомничените лица се помеѓу најстереотипните образложенија кои се применуваат во барањата и решенијата за притвор. ЕСЧП постојано нагласува дека ваквите аргументи, иако иницијално можат да бидат соодветен основ за определување на мерката, сепак истите мора да бидат поткрепени и со други аргументи, како би се избегнало автоматско определување на притвор за определени дела. Согласно одлуката на Уставниот суд У.бр. 34/2005 од мај 2006 година, во домашното законодавство веќе беа направени интервенции со кои од ЗКП од 1997 година се отстранија одредбите кои се однесуваа на задолжителна примена на притворот. Дополнително, ЕСЧП наведува дека со текот на времето овие околности ја губат својата сила на аргумент, па за секое понатамошно продолжување на притворот не би можело да биде оправдано единствено со тоа дека се работи за сериозно дело со висока запретена казна. Па така, имајќи предвид дека обвинителството се повикува на овие околности, видно од графичките прикази подолу, судот истите ги прифаќа како соодветна аргументација и ги зема како основани.

дали обвинителството се повикува на тежината на делото

дали обвинителството се повикува на околноста дека делото било сторено во група

Од добиените податоци е очигледно дека во значителен број на предмети- 82%- обвинителството се повикало токму на тежината на стореното дело и висината на запретената казна. Слична состојба е и со повикувањето на околноста дека делото е извршено во група, па иако ЕСЧП токму во еден од предметите против државава нагласува дека однесувањето на другите обвинети во никој случај не може да биде одлучувачки фактор при изрекувањето на притворот и дека секогаш мора да постојат лични околности за секое лице кон кое се изрекува мерката, сепак во 62% од случаите обвинителството во барањето за притвор се повикало токму на тоа дека делото е сторено во група³⁸.

37 Миладинов против Македонија, бр. 6398/09, 50570/09 и 50576/09 и Сејдији против Македонија, бр. 8784/11

38 Рамковски и други против Северна Македонија бр. 33566/11

Причини зошто целта не може да биде постигната со полесни мерки и докази за неопходноста на притворот

Согласно членот 165 став 1 и член 167 став 2 точка 3, мерката притвор е најтешката мерка и како таква треба да биде определена само во исклучителни ситуации, кога дури ни комбинација од останатите мерки нема да можат да го постигнат потребниот ефект. Имајќи го ова предвид како посебен индикатор во оваа евалуација беше земена околноста дали јавните обвинители во барањата за определување на притвор наведуваат аргументи зошто судот е потребно да ја определи токму оваа мерка. Од графичкиот приказ подолу може да се забележи дека 290 од 507 барања за определување на притвор воопшто не се осврнуваат на останатите полесни мерки и не наведуваат причини зошто токму мерката притвор е онаа мерка која треба да биде определена. Состојбата е дополнително загрижувачка доколку се погледне дека во 169 од 217 барања за определување на притвор обвинителството само констатирало дека целта на определување на мерката нема да може да биде постигната со други мерки, или пак дало некакво општо и апстрактно образложение како тежината на делото и висината на казната.

дали обвинителството наведува зошто целта нема да може да биде постигната со друга мерка

дали барањето за притвор е поткрепено со докази

Согласно домашното законодавство, но и практиката на ЕСЧП, за да може да биде определен притвор неопходно е да постои основано сомневање дека едно лице сторило кривично дело, како и да постои сомневање дека истото лице може да се даде во бегство, да ја попречува истрагата, или да го повтори, доврши или пак стори ново кривично дело. Во таа насока, со цел да може јавните обвинители да побараат определување на притвор потребно е да располагаат со доволно докази кои ќе се однесуваат на:

1. Постоене на сомнеж за сторено кривично дело од страна на лицето за кое се бара определување на мерката, и
2. Сомнеж за постоење на барем еден од законските основи за определување на мерката притвор.

Видно од обработените податоци, во повеќе од една третина од случаите, барањето на јавниот обвинител воопшто не било поткрепено со докази, или само било констатирано дека истото е поткрепено со докази, без да се наведе кои се доказите и на што се однесуваат. Дополнително, од 323 барања за определување на притвор кои биле поткрепени со докази, во 236 доказите се однесуваат само на постоењето на основано сомневање дека лицето сторило кривично дело, од кои во 10 како единствен доказ е приложена кривичната пријава од МВР. Сепак, имајќи предвид дека истражувањето беше спроведено преку анализа на поднесоците на обвинителството и одбраната, како и одлуките на судот, не е исклучена можноста релевантните докази да се наведени и образложени во кривичната пријава која е доставена како доказ во прилог на барањето за определување на притвор. Во овој контекст, ЕСЧП веќе има востановена практика согласно која сомневањето мора да биде поткрепено со објективни докази кои можат да се верификуваат, па така практиката на референцирање само на законските основи, или пак на неспецифични докази не може да се смета дека ги задоволува критериумите на членот 5 од ЕКЧП³⁹.

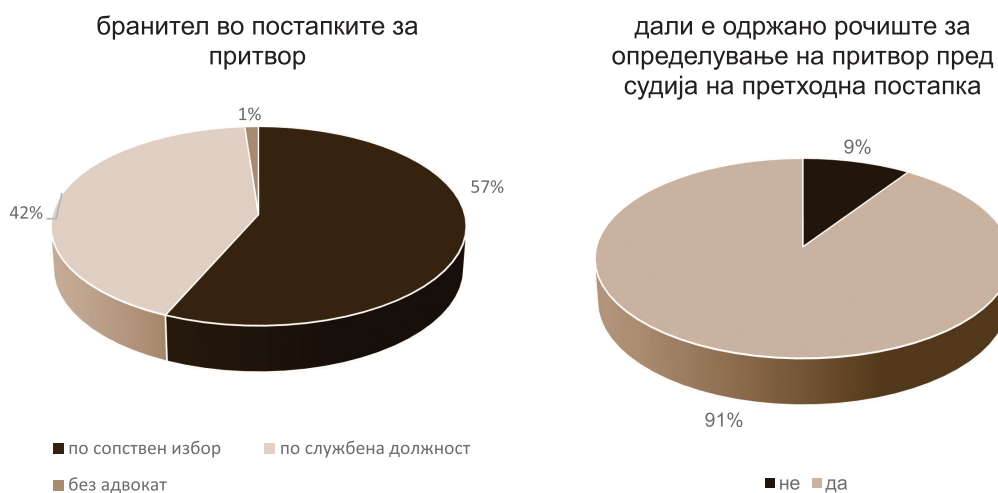
³⁹ Akgun v Turiye, бр. 19699/18 и Kavala v Turkiye, бр. 28749/18,

Имајќи предвид дека при определување на мерката притвор во истражната фаза на кривичната постапка, доказите за сомнежот дека определено лице сторило кривично дело не мора да бидат докази со таква тежина за да со нив може да се покрене обвинение, потребно е подетално истражување на причините поради кои дури 36% од барањата за притвор не биле поткрепени со докази. Имајќи го предвид претходно изнесеното, не е исклучена можноста во овие случаи сепак да се доставени определени докази, меѓутоа истите да не се референцирани во барањето за определување на притвор, ниту пак да биде појаснето на која околност истите се однесуваат. Од друга страна, 46% од барањата се поткрепени само со докази кои упатуваат на сомнеж дека определено лице сторило кривично дело, без да понудат некаков доказ за постоење на опасност од бегство, загрозување на истрагата, или повторување на делото. Отсуството на вакви докази, високиот процент на барања каде не е образложено зошто целта не може да биде постигната со полесни мерки, како и апстрактното повикување на постоењето на околности за определување на притвор, во голема мера го наметнува апстрактниот стил на пристапување на индивидуални и конкретни случаи и од останатите чинители во постапката- одбраната и судовите.

6

Право на одбрана и усна расправа

Членот 5, став 3 од ЕКЧП ја предвидува судската контрола над секое лишување од слобода и со тоа го наметнува и можеби најбитниот принцип за заштита од арбитрарност на апсење или притворање на лице осомничено дека сторило кривично дело. Во контекст на ова, согласно членот 168 од ЗКП, судијата на претходна постапка е должен да ги испита страните во постапката за околностите од значење за определување на притвор. Согласно ставот 2 од истиот член, присуството на бранител на ова рочиште не е задолжително, но само доколку лицето изречно се одрече од ова право, што е поткрепено и со практиката на ЕСЧП⁴⁰. Од друга страна, процедуралните гаранции за фер и правично судење од членот 6 од ЕКЧП се применливи и на овие рочишта, па така согласно членовите 70 и 79 од ЗКП според кои и обвинетиот и неговиот бранител имаат право на пристап до сите списи и докази, а исто така и право да можат да се изјаснат за наводите на јавното обвинителство на начин кој не би ги ставил во понеповолна положба.

Се забележува високо учество на адвокати по службена должност во овие постапки, па така 42% од бранителите биле по службена должност, што укажува на тоа дека судовите ја почитуваат одредбата од член 74, став 4 од ЗКП, додека пак најголемиот дел од осомничените имале адвокат по сопствен избор. Од графичките податоци може да се забележи дека во само 6 случаи обвинетите биле без адвокат на иницијалното рочиште пред да биде определен притворот и во сите случаи истите изречно се откажале од ова право пред судијата на претходна постапка. Меѓутоа, она што загрижува е што во 4 од овие случаи не бил определен бранител по службена должност откако бил определен притворот, што е спротивно на одредбите од членот 74 став 2 од ЗКП кој пропишува дека обвинетиот мора да има бранител додека трае притворот. Во два од овие случаи бранител бил определен дури откако обвинетите побарале да се спогодат

40 Лазороски и други против Северна Македонија, бр. 4922/04

за вината со обвинителството, бидејќи одбраната е задолжителна и во постапките за спогодување за вината со обвинителот. За жал, во овие случаи бранителот бил определен дури откако осомничените поминале извесен период во притвор, а исто така се забележани два случаи каде обвинетите биле во притвор повеќе од 90 дена без бранител, сè до донесување на пресудата. Имајќи предвид дека притворот е најтешката мерка со која меѓу другото сериозно се ограничува и можноста на обвинетиот самостојно да ја подготвува одбраната, поради што во овие случаи оправдано се поставува прашањето и за правичноста на целокупната кривична постапка. Во таа насока и членот 415, став 3 од ЗКП предвидува дека постои суштествена повреда на кривичната постапка ако се повредени правата на одбраната, а тоа можело да влијае врз пресудата или правото на правично судење.

Во таа насока, во 45 случаи не било одржано рочиште пред судија на претходна постапка со иницијалното определување на мерката притвор, од кои во 34 случаи каде обвинетиот бил во бегство, но исто така и во 11 случаи каде осомничениот бил достапен на органите на прогонот и истиот имал бранител по службена должност. Доколку двете страни не добијат еднаква можност да ја презентираат својата страна, односно доколку одбраната ги нема истите можности да изнесува докази во своја полза како и обвинителството, се смета дека постои суштествена повреда на правата на одбраната кои можат да влијаат на целокупната правичност на постапката. Дополнително, посебна гаранција согласно членот 5 од ЕКЧП е лицето лишено од слобода да биде изнесено пред суд кој во најбрз можен рок ќе одлучи за притворањето, па токму затоа и ЗКП во членот 168 предвидува задолжително одржување на вакво рочиште. Оттука, според практиката на ЕСЧП, неодржувањето на вакво рочиште во целост ја лишува одбраната од можноста да го оспори лишувањето од слобода и да понуди докази кои одат во прилог на пуштањето на слобода.⁴¹

Принципот на еднаквост на оружјата подразбира судовите да сослушуваат и сведоци чии искази имаат суштествен придонес за определување на мерката притвор. Следствено на ова, судовите мора да го обезбедат присуството и на сведоци чие сведочење може да го оспори постоењето на некој од основите за определување на притвор, вклучувајќи и оспорување на постоењето на разумно сомневање за вината и кривичното дело⁴². Она што треба да се има предвид е дека во оваа фаза од постапката, јавниот обвинител не е должен да ги достави сите (до тогаш прибрани) докази до одбраната, со цел да се заштити текот на истрагата, но доколку некој од тие докази е даден во прилог на барањето за определување на притвор, тогаш одбраната мора да има можност да се запознае со таквиот доказ и да има можност истиот да го оспори⁴³. Во ниту еден од случаите кои беа предмет на ова истражување не биле испитувани сведоци за околностите за определување на притвор, што е очекувано ако се има предвид дека обвинителството во голем дел од случаите воопшто и не го поткрепило барањето за притвор со докази. Во контекст на ова, битно е да се има предвид дека членот 168 од ЗКП предвидува обврска за судот да ги испита двете странки за околностите кои се од значење за определување на притвор, но не содржи одредби кои се однесуваат на изведување на докази и испитување на сведоци. Од друга страна, ЗКП никаде не воведува забрана за изведување на докази или повикување сведоци на рочиштата каде се одлучува за неопходноста на притворот, а ЕКЧП е дел од домашниот правен поредок и истата е и директно применлива во судските постапки кои се водат пред домашните судови. Имајќи го ова предвид, ЕСЧП веќе има донесено повеќе одлуки кои се однесуваат на неопходноста на одржување на усна расправа при определување и продолжување на притворот, што впрочем претставува основна гаранција против арбитражна примена на притворот⁴⁴. Отсуството на обвинетиот, односно осомничениот неминовно оневозможува практикување на гаранциите кои се предвидени во членот 6 од ЕКЧП, а кои се однесуваат на правото да се брани самиот, да сослушува сведоци, како и да добие бесплатна помош од преведувач доколку не го разбира јазикот на кој се води постапката⁴⁵. Така, дури и Врховниот суд на Република Северна Македонија е на ставот дека се прекршени гаранциите од членот 6 од ЕКЧП во случаите кога на усната расправа е присутен јавниот обвинител, а судот не направил обиди да го обезбеди при-

41 McKay v. United Kingdom, бр. 543/03, Bergmann v. Estonia, бр. 38241/04, Миладинов и други против Северна Македонија, бр. 46398/09, 50570/09 и 50576/09

42 А и други против Обединетото Кралство, бр. 3455/05

43 Ibid.

44 Митрески против Северна Македонија, бр. 11621/09 од март 2010 година, Миладинов и други против Северна Македонија, бр. 46398/09, 50570/09 и 50576/09 од април 2014 година

45 Арпс против Хрватска, бр. 23444/12, Сејдовик против Италија, бр. 56581/00, Херми против Италија, бр. 18114/02

суството на обвинетото лице⁴⁶. Од се ова може да се заклучи дека присуството на обвинетиот на усната расправа е од суштинско значење за да може да ја даде својата одбрана, па така самото присуство на обвинетиот, односно осомничениот на овие рочишта, без да му биде дадена можност да презентира докази и да сослуша сведоци кога тоа е неопходно, е само празна формалност која не ја исполнува суштината во смисла на членот 5 и членот 6 од ЕКЧП.

Интересно е дека се забележува и голем број на случаи каде и самата одбрана е дадена на апстрактен начин, што е во голема мера условено со апстрактниот начин на аргументирање на барањата од страна на јавното обвинителство. Имајќи предвид дека ЕКЧП воведува т.н. „пресумпција на слобода“, односно дека товарот на докажување на постоењето на некој од основите за определување на притвор е на јавното обвинителство, е сосема очекувано и прифатливо што одбраната всушност се повикува на тоа дека обвинителството не дало докази и аргументи за неопходноста на притворот. Во однос на тоа, одбраната во 74% од случаите истакнала пред судот дека целта поради која се бара притвор може да биде постигната со конкретни други полесни мерки, меѓутоа во ниту еден од овие случаи не бил прифатен ваквиот предлог на одбраната.

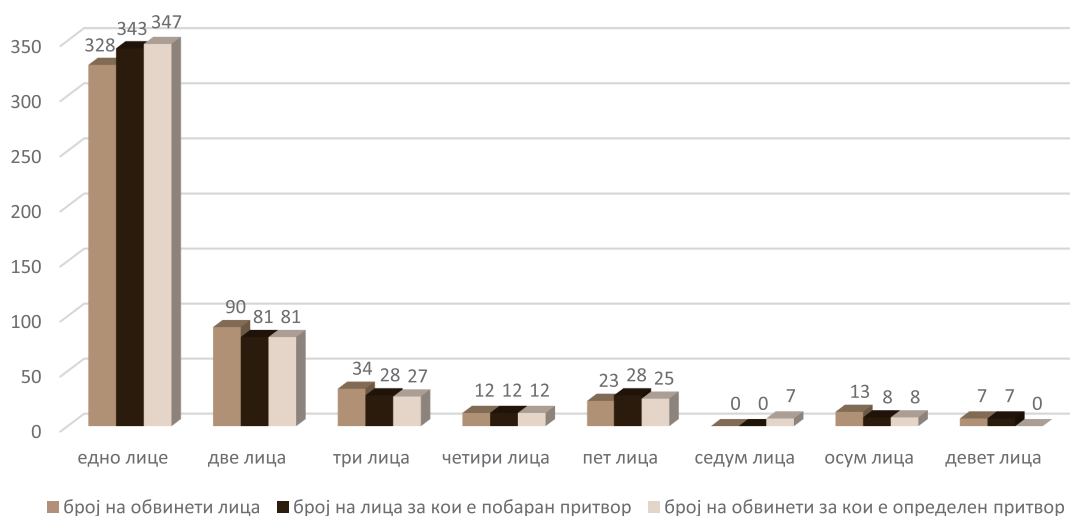
⁴⁶ Пресуда на Врховен суд на Република Северна Македонија, бр 253/2013, од 27.12. 2013 година

7

Решенија за определување на притвор

Најголемиот дел, поточно 328 од предметите кои беа предмет на ова истражување се однесуваа на постапки иницирани по обвинителни акти и предлози кои се однесуваат на еден обвинет, 90 се предмети против двајца обвинети и 89 се постапки каде се јавуваат тројца или повеќе обвинети во еден предмет. Видно од следниот графички приказ може да се забележи дека не постојат големи отстапувања во бројот на обвинети лица, лица за кои е побаран притворот, како и лица за кои истиот е определен.

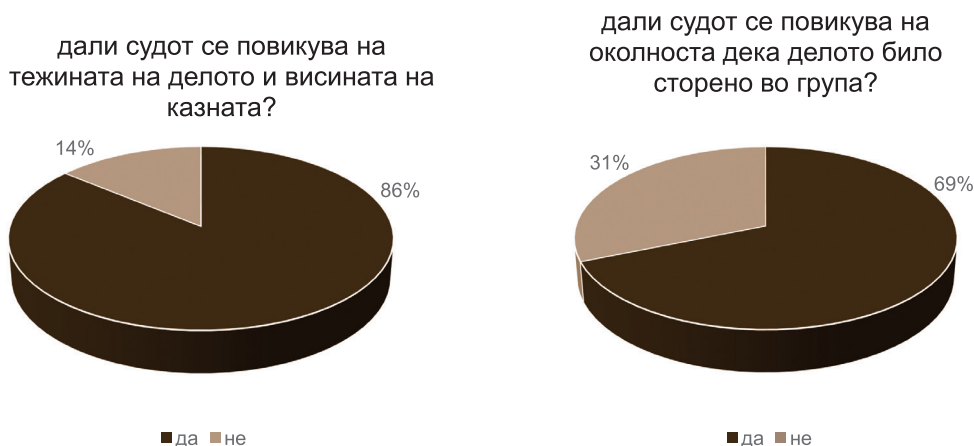
сооднос на обвинети и притворени лица

Доколку се погледнат податоците за предметите во кои се јавуваат две или повеќе лица обвинети со едно обвинение, може да се забележи дека во само 20 од 179 предмети притворот не бил побаран за сите обвинети лица. Дополнително, судот не определил притвор за сите обвинети лица во само 11 од предметите каде се јавуваат две или повеќе обвинети лица. Оваа статистика е релевантна во поглед на прекршувањата на членот 5 од ЕКЧП констатирани во пресудата Рамковски и други против Северна Македонија, токму поради тоа што домашните судови определувањето на притворот за еден обвинет го оправдуваат со однесувањето на друг обвинет во истиот случај. Тука треба да се има предвид дека овие податоци се само индикативни, поради што би било пожелно да се вкрстат и со официјалната статистика на вкупниот број на поднесени барања за определување на притвор наспроти бројот на донесени решенија со кои се определува оваа мерка, со цел да се добие подетална слика за темелноста на судската процена дали притворот навистина е неопходен. За жал, согласно информациите добиени од страна на судовите и јавните обвинителства, истите не располагаат со ваква статистика, поради

што е неопходно да се направат напори да се прибираат и обработуваат вакви податоци во официјалните извештаи на обвинителствата и судовите. Сепак, доколку ваквата статистика се вкрсти со високиот процент на барања и решенија за определување на притвор кои сумарно се однесуваат на две или повеќе лица, како и високиот процент на повикување на фактото дека делото било сторено во група, сомнежите за несоодветна индивидуализација на барањата и решенијата за определување на притвор се уште посилни.

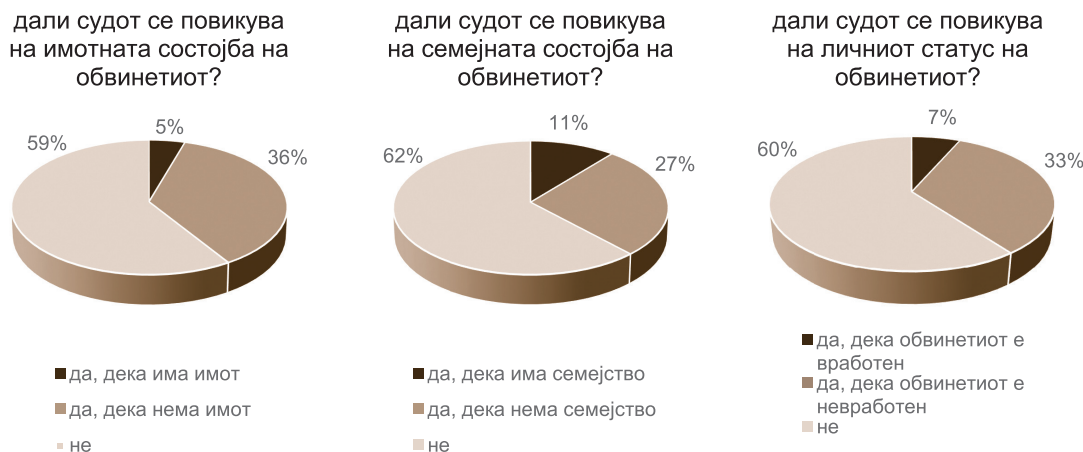
Индивидуализација на решенијата за определување притвор

Од добиените податоци може да се увиди дека судот, речиси идентично како јавното обвинителство се повикува на тежината на делото и висината на казната, како и околноста дека делото било сторено во група при оцена дали е неопходно да биде применета мерката притвор. Во овој контекст, битно е да се има предвид одредбата од членот 164, став 3 според која „при одлучување за притворот, особено за неговото траење, ќе се води посебна сметка за сразмерноста меѓу тежината на стореното кривично дело, казната која може да се очекува според податоците со кои располага судот и потребите за определување и траење на притворот“. Според анализата на решенијата за определување на притвор, се добива впечаток дека оваа одредба се применува автоматски во најголемиот дел од решенијата, независно за какво кривично дело се работи. Ова особено што во примерокот беа застапени разни кривични дела, вклучително и лесни дела со предвидена казна затвор до 3 или до 5 години, каде сепак судот се повикуваше на тежината на делото и висината на запретената казна, идентично како и во случаите каде минималната предвидена казна е затвор во траење од 10 години. Ваквото апстрактно повикување на висината на казната, без да бидат демонстрирани релевантни и доволни аргументи за конкретниот случај е впрочем еден од тестовите кои ЕСЧП ги користи за утврдување на арбитражност во решенијата за определување на притворот⁴⁷.

Како што беше образложено погоре при анализа на барањата за притвор на јавното обвинителство, околноста дека делото е сторено во група сама по себе не може да претставува основ за определување на притвор за сите обвинети лица во постапката, што е истакнато и во неколку пресуди на ЕСЧП против Северна Македонија. Сепак, судовите, речиси идентично како и јавното обвинителство ја користи оваа околност како аргумент за определување на притвор во случаите кога се обвинети две или повеќе лица. Притоа, треба да се има предвид дека согласно дефинициите во член 122 став 28 од Кривичниот законик под група се подразбираат најмалку три лица, но во решенијата за определување на притвор се среќава оваа аргументација и за дела сторени од две лица. Дополнително, во ниту еден од овие случаи не се дадени конкретни аргументи како околноста дека делото е сторено во група е оценето во контекст на постоење на некој од основите за определување на притвор.

47 Khodorkovsky v Russia, бр. 5829/04

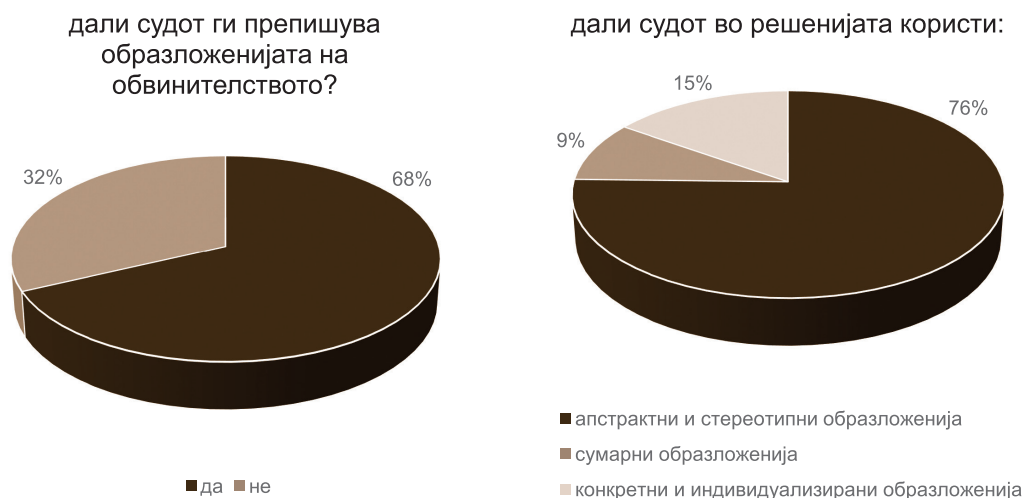
Слично е и кога станува збор за повикувањето на личните карактеристики на обвинетиот, бидејќи во просек во 60% од решенија воопшто не се земени предвид личните карактеристики на осомниченото или обвинетото лице при определување на притворот. Имајќи предвид дека притворот се определува како мерка кон конкретно лице, решенијата за определување на притворот мора да ги имаат предвид индивидуалните околности на секој случај со цел да можат убедливо да аргументираат дека ги зеле предвид сите релевантни околности при определување на притворот. Покрај ова, во оние решенија каде судовите ги ценат личните карактеристики на осомниченото или обвинетото лице, тоа го оценуваат преку имотната состојба, семејната состојба и личниот статус оценет преку вработеноста. Впечатокот кој се добива од анализата на овие решенија е дека во истите се користат прилично шаблонски формулации за оцена на овие карактеристики на лицата од аспект на постоење на некој од основите за определување на притвор. Така, се среќаваат и повеќе контрадикторни решенија, односно решенија во кои отсуството на имот е искористено како образложение за постоење на ризик од бегство, а од друга страна решенија во кои поседувањето имот е искористено како образложение за постоење на ризик од бегство. Притоа, ваквите причини се истакнати на прилично апстрактен начин, затоа што во определени случаи судот воопшто не се осврнува на тоа за каков имот станува збор, односно дали истиот е имот кој навистина може да биде искористен за бегство. Поради ова, каква било сопственост на имот, вклучително и недвижен имот во кој лицето престојува со своето семејство е оценет како имот кој го зголемува ризикот од бегство. Од друга страна, во оваа насока судот воопшто не се осврнува на можноста таквиот имот кој претставува ризик, да биде искористен како гаранција, иако во дел од предметите одбраната му предлага на судот определување на полесни мерки, меѓу кои и гаранција. Со други зборови доколку имотот е ризик за бегство, неговото „замрзнување“ со гаранција би требало да го неутрализира ваквиот ризик, но во практиката ваквата можност не е искористена од страна на судовите. Дополнително, имотната состојба треба да биде доведена во корелација со останатите околности и карактеристики на лицето, меѓутоа во решенијата за определување на притвор не се среќаваат ниту вакви образложенија, туку само констатации дека имотната состојба може да влијае на зголемување на сомнежот за постоење на основите за определување на притвор. Ваквата состојба може да предизвика дополнителни пресуди на ЕСЧП или пријателски спогодби, доколку се земе предвид дека прашањето за неприменување на полесните мерки без соодветна аргументација за истото веќе е разгледувано од страна на ЕСЧП во неколку, веќе цитирани случаи против Северна Македонија.

На многу сличен и апстрактен начин судовите ја ценат и семејната состојба на лицето за кое е определуваат притвор, па така во 27% од случаите судовите само констатираат дека обвинетиот нема семејство што го зголемува ризикот од бегство, додека пак во 11% од случаите е констатирано дека судот го цени фактот дека обвинетиот има семејство, но истата околност сепак не го намалува ризикот од бегство. Во поглед пак на личниот статус кој судовите го ценат преку вработеноста на лицето, треба да се има предвид дека една третина од лицата за кои бил определен притвор биле невработени, како и тоа дека најголемиот дел од кривичните дела за

кои истите се обвинети се некаков вид на имотен деликт. Поради ова, невработеноста не ретко е искористена како аргумент од страна на судовите не само за ризикот од бегство, туку и за ризикот од повторување на делото, што повторно е направено на апстрактен начин, без да се навлезе во подетални образложенија за тоа како невработеноста влијае на постоење на некој од основите за определување на притвор. Вака поставената практика може да има несакани ефекти во поглед на прекумерна употреба на притворот за ранливи категории на лица, особено оние кои живеат на раб на социјална ексклузија или екстремна сиромаштија, што меѓу другото може да биде и протолкувано како индиректна дискриминација.

Образложенија на решенијата за определување на притвор

Како посебна гаранција поставена со членот 5 од ЕКЧП е потребата за должно внимание од страна на судот при оцената на постоењето на основи за определување на притвор, како и неопходноста од поткрепување на решението со соодветни, доволни и релевантни образложенија на одлуката⁴⁸. Доколку се земе предвид практиката на ЕСЧП, вклучително и пријателските спогодби склучени помеѓу државата и апликантите, може да се заклучи дека токму деталните образложенија во кои треба да се содржани доволни причини за определување на притворот, се помеѓу најпроблематичните фактори кои придонесуваат за повреда на членот 5 од ЕКЧП⁴⁹.

За жал, во овој поглед и ова истражување покажува изненадувачки висок степен на повторувачки реченици во решенијата кои се дадени на апстрактен и стереотипен начин, со што се добива впечаток дека во практиката наместо да унапредува индивидуализацијата на решенијата за притвор за секој обвинет и секој случај посебно, се забележува тренд на нивно унифицирање со користење идентични фрази. Може да се забележи дека преовладуваат апстрактни и стереотипни образложенија кои не навлегуваат во спецификите на секој поединечен случај или личните особини на осомничените или обвинети лица во дури 76% од анализираниите решенија, како и дополнителни 9% кои содржат сумарни образложенија за повеќе основи, или повеќе обвинети лица истовремено. Идентичните реченици се употребуваат во толкав обем, што една иста реченица може да се сретне во различни решенија донесени од различни судови. Дополнително, во дури 68% од решенијата се повторени или целосно препишани аргументите и образложенијата дадени од страна на обвинителството во барањето за определување на притвор. Оваа ситуација е делумно очекувана поради високиот степен на одобрување на барањата за притвор во отсуството на детални образложенија и докази во прилог на истите, поради што судовите не се во можност да извршат целосна оценка на сите околности и да дадат своја оценка со посебни аргументи во решенијата. Меѓутоа, доколку се има предвид дека товарот на докажување на постоењето, односно непостоењето на околностите за определување притвор не смее

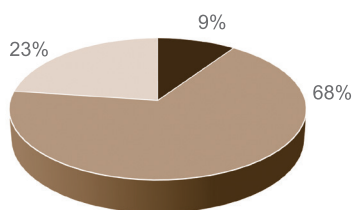
48 Piruzyan v Armenia, бр. 33376/07, Belevitskiy v Russia, бр. 72967/01 и Rokhlina v Russia, бр. 54071/00

49 Василковски и други против Северна Македонија, Челја против Северна Македонија, Миладинов против Северна Македонија, Глигоровски против Северна Македонија, Сејдију против Северна Македонија, Рамковски и други против Северна Македонија, и др.

да биде префрлен на одбраната, сосема е јасно зошто ваквите образложенија на решенијата за притвор се најслабата страна на постапките за определување на притвор и начесто се главната причина поради која ЕСЧП утврдил повреда на членот 5 од ЕКЧП.

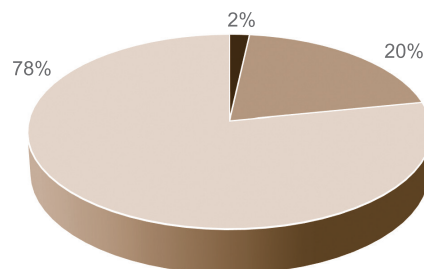
Примена на полесни мерки

Дали судот образлага зошто целта не може да се постигне со други мерки?

- Да, судот дава исцрпно образложени причини
- Не, судот само наведува дека целта не може да се постигне со други мерки
- Не, судот воопшто не се осврнува на можноста за примена на полесни мерки

должина на притвор определен со првото правосилно решение

■ 2 дена ■ 8 дена ■ 30 дена

За разлика од обвинителството, судот е повнимателен кога станува збор за оценување на можноста за примена на останатите полесни мерки од аспект на тоа дека почесто истакнува во своите решенија дека целта поради која се определува притворот не може да биде постигната со полесни мерки. Но, видно од графичкиот приказ, во само 9% од случаите судот дал детално и конкретно образложение зошто целта поради која се определува притвор нема да може да се постигне со полесни мерки. Во останатите случаи, во 68% од решенијата, судот само констатира дека целата нема да може да се постигне со полесни мерки, без да даде посебно образложение зошто и како дошол до таа оцена, додека пак во 23% од решенијата судот воопшто не се осврнува на можноста за примена на полесни мерки. Интересно е што во овие решенија каде судот воопшто не се осврнал на можноста за примена на полесни мерки, или само констатирал дека целта не може да се постигне со друга мерка, беа откриени и неколку решенија каде судот, околноста дека обвинетиот има важечка патна исправа, ја цени како зголемен ризик од бегство кој може да биде неутрализиран само со изрекување на мерката притвор. Ова е потенцијално уште еден проблем од аспект на членот 5 од ЕКЧП, бидејќи според практиката на ЕСЧП доколку домашните судови се сомневаат за постоење на некој од основите за определување притвор, особено можноста од бегство на лицето, а не постојат доволно докази за да се оправда постоењето на основ за определување на притвор, секогаш треба да се определи друга алтернативна мерка⁵⁰.

Согласно член 171 од ЗКП, во фаза на истражната постапка, односно во скратените постапки пред поднесување на обвинителен предлог, при првичното определување, може да биде изречен притвор во траење од најмногу 30 дена, односно 8 дена кога се во прашање скратените постапки, а по потреба траењето на притворот може да се продолжи, но само со ново судско решение. Целта на ваквите одредби е да се ограничи траењето на притворот на најкратко можно време, како и да се овозможи практикување на автоматска судска контрола над лишувањето од слобода⁵¹. Имајќи го ова предвид, интересно е што освен во 2% од случаите каде со првичното решение за определување на притвор е определен краткотраен притвор од 48 часа, во останатите 98% од решенијата притворот е определен со максималното траење од 30, односно 8 дена. Ваквата статистика сама по себе е само индикативна за степенот на судска контрола, согласно кои стандарди судовите мора да внимаваат секогаш притворот да биде со најкраткото можно траење, без притоа да постои неопходна жалба од одбраната на траењето и основаноста на

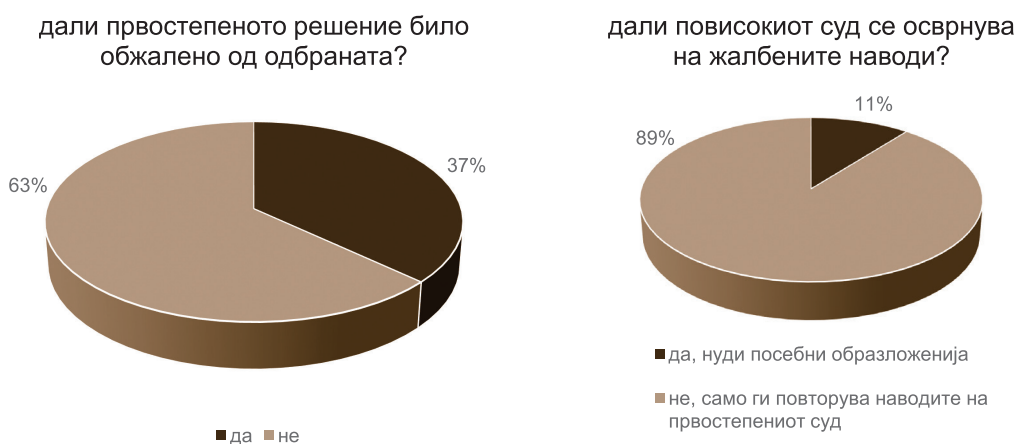
⁵⁰ Stogmuller v Austria, бр. 33501/96 и Chumakov v Russia, бр. 41794/04

⁵¹ Varga v Romania, бр. 73957/01, Aquilina v Malta, бр. 25642/94, Niedbala v Poland, бр. 27915/95

притворот⁵². Но, доколку истата не се гледа изолирано, туку во склоп со останатите индикатори земени предвид во ова истражување, се добива впечаток дека и траењето на притворот во првостепеното решение е исто така арбитарно определено, без да се земе предвид дали целта може да се постигне и со определување на притвор со пократко траење.

Жалба на решение за определување на притвор

Членот 169 од ЗКП ја уредува постапката и правилата за жалба на решението за притвор, па така според овој член, решението за определување на притвор се доставува до лицето не подолго од 6 часа по изведувањето пред судија на претходна постапка. Лицето има право на жалба во рок од 24 часа, по која жалба повисокиот суд мора да одлучи во рок од 48 часа. Со вака поставените кратки рокови ЗКП дополнително ја потенцира итноста во постапувањето во вакви предмети со цел да се ограничи неоснованото лишување од слобода во претходната постапка, како и да се овозможи брза и ефикасна судска контрола над истото.

Доколку се земе предвид дека најголемиот дел од лицата против кои се водат овие постапки имаа бранител по сопствен избор, интересен е податокот дека само против релативно мал процент на решенија за определување и продолжување на притвор се вложени жалби, односно нешто повеќе од третина на решенијата за определување притвор биле обжалени. Ваквиот податок треба подетално да биде истражен со цел да се увидат причините поради кои се поднесуваат само мал број на жалби на овие решенија, бидејќи станува збор за определување на најтешката мерка со која се лишува слободата без да постои правосилно утврдена вина и кривична одговорност. Доколку се земе предвид високата стапка на поднесени жалби на кривичните пресуди, особено оние со кои се изрекува затворска казна, нискиот број на поднесени жалби на решенијата за притвор е неочекуван. Дотолку повеќе што најголемиот дел од жалбите, или околу 60% од сите жалби на решенијата за определување на притвор се вложени токму од страна на бранителите по службена должност.

Притоа, треба да се има предвид дека жалбените наводи речиси и да не се разликуваат од одбраната дадена при првичното изведување пред судија на претходна постапка, па така и овој пат истите се дадени на апстрактен и предвидлив начин. Сепак, треба да се има предвид дека судовите се оние кои мора да дадат убедливи аргументи за неопходноста на изрекување на мерката притвор, а доколку се земат предвид и податоците за користената аргументација од страна на судовите во овие постапки за определување на притвор, сосема е очекувано одбраната најчесто во жалбите да се повикува токму на отсуството на какви било аргументи од страна на судот за неопходноста за определување на притвор и неможноста целта на притворањето да биде обезбедена со други мерки. Во овој контекст, битно е да се напомене дека жалбите се уважени во само еден случај, каде по повод жалбата на решението за определување на притвор истото е заменето со определување на задолжително психијатриско лекување. Меѓутоа, она што најмногу загрижува во поглед на оваа статистика е фактот што во речиси 90% од решенијата, второстепениот орган ги препишува наводите и образложенијата од решението на понискиот суд. Тоа значи дека во 90% од решенијата, судовите воопшто и да не се осврнале на аргументите дадени од страна на одбраната, туку истите

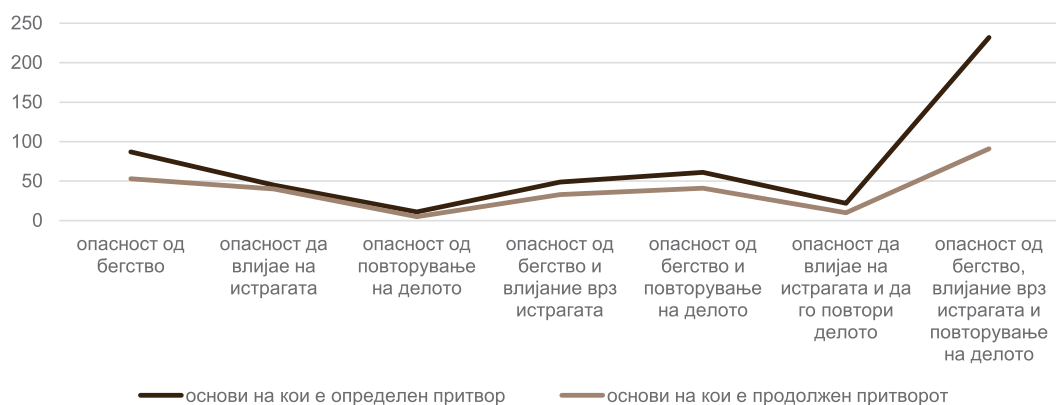
⁵² Ladent v Poland, бр. 11036/03

само ги наведуваат и констатираат дека се неосновани. Доколку се земе предвид дека согласно практиката на ЕСЧП, оцената на основаноста на притворот не може да се смета дека е само од формалистички аспект на начинот на кој е спроведена постапка, туку судовите е потребно да навлезат и во суштината и материјалното право во оцената на основаноста на притворот, а во спротивно не може да се смета дека се обезбедени гаранциите од членот 5 од ЕКЧП⁵³. Тоа значи дека домашните судови се должни покрај оцената за примената на процесните гаранции во постапката да оценат дали постои сомнеж за сторено кривично дело, што е услов *sine qua non* за определување на каква било мерка, а потоа и да оценат дали постојат ризици за бегство, влијание врз истрагата или повторување на делото, кои ризици не можат да бидат надминати ниту со примена на повеќе полесни мерки. Овие услови мора да бидат кумулативно исполнети за да може да се определи мерката притвор, а товарот на докажување за кумулативното постоење на овие услови е секогаш на јавното обвинителство. Оттука, се поставува прашањето за тоа колку во практиката навистина се обезбедува контролната улога на судот и двостепеноста на одлучувањето во постапките за определување на притвор, кога во најголемиот дел, повисокиот суд само констатира дека понискиот суд правилно ги применил одредбите од законот и правилно ја оценил фактичката состојба. Поради ова, неопходно е да се направат дополнителни истражувања за тоа дали можеби малиот број на жалби, особено жалби вложени од бранители по сопствени избор, се должи токму на перцепциите за неефикасност на жалбата во постапките за определување на притвор.

Основи на кои е продолжен притворот

Според практиката на ЕСЧП секое наредно продолжување на притворот треба да биде темелно разгледувано и со секое решение за продолжување на притворот треба да се води особено строга контрола над тоа дали причините поради кои истиот е определен престанале да постојат. Имајќи предвид дека членот 5 од ЕКЧП воведува пресумпција на пуштање на слобода, неопходно е продолжувањето на притворот да биде поткрепено со нови факти и докази за неговата неопходност⁵⁴. Северна Македонија веќе има искуство со ваков тип на случаи пред ЕСЧП, каде е утврдено дека токму недостигот на убедливи аргументи за неопходноста од траењето на притворот, бидејќи при иницијалното определување на истиот се смета дека степенот на сомнеж кој треба да биде задоволен е понизок отколку при секое следно повторување на притворот⁵⁵. Имајќи го ова предвид, очекувано е дека основите на кои е определен притворот не може да продолжат да постојат со истиот интензитет на ризик во различните фази од постапката, што е особено акцентирано кај основот за ризик од влијание врз кривичната постапка, доказите и сведоците. Така, битно е да се има предвид дека фактот што истражните органи не успеале да ги обезбедат сите докази и да ја комплетираат истрагата, сам по себе не може да биде основ за продолжување на мерката притвор⁵⁶.

Основи на кои е определен и продолжен притворот

53 Svershov v Ukraine, бр. 35231/02, Brogan v. the United Kingdom, бр. 11386/85, и Nikolova v. Bulgaria, бр. 31195/96

54 Ilgar Mammadov v. Azerbaijan, бр. 15172/13, Ilijkov v. Bulgaria, бр. 33977/96

55 Василкоски и други против Северна Македонија, бр. 28169/08

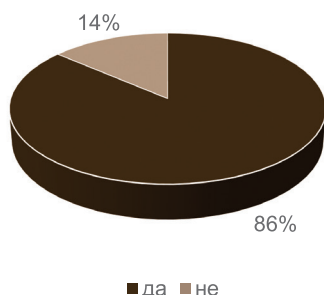
56 Piruzyan v. Armenia, бр. 33376/0

Слично како и кај соодносот на барања и решенија за определување на притвор, може да се забележи дека и кај продолжувањето на притворот постои релативна усогласеност, па така основите на кои притворот е продолжен се речиси идентични со основите на кои притворот бил определен. Главната разлика која се забележува е тоа што се забележува намалување на решенијата за продолжување на притворот кои се повикуваат на две или повеќе комбинирани основи. Сепак пропорцијата со која основите се користат во постапките за определување и продолжување на притворот останува релативно непроменета. Од овој графички приказ може да се забележи дека опасноста од бегство останува да биде доминантен основ на кој се продолжува притворот, независно дали истиот се користи како единствен основ, или во комбинација со еден или два други основи за определување на притвор. Ова е битно од аспект на тоа што најголемиот дел до полесните мерки, како што се мерките на претпазливост се однесуваат токму на парирање на опасноста од бегство, па во отсуство на какви било образложенија во решенијата за продолжување на притворот за тоа зошто ниту комбинација од полесни мерки нема да може да ја постигнат целта на притворањето, во овој момент останува непознато кои се главните причини за континуирано ниската примена на полесните мерки за сметка на притворот.

Образложенија на решенијата за продолжување на притворот

Поради ваквата состојба, неопходно е да се направи и преглед на образложенијата кои се дадени како поткрепа на решенијата за продолжување на притворот, имајќи предвид дека токму овој елемент од решенијата ја формира главната слика и оцена за долготното внимание со кое е направена судската контрола во насока на оневозможување на арбитрарно лишување од слобода.

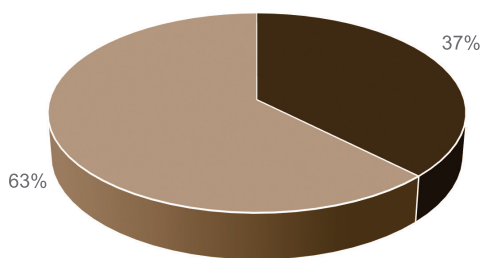
дали во решението за продолжување на притворот се повторуваат образложенијата искористени за определување на притворот?

Од добиените податоци, со жалење може да се констатира дека состојбата е речиси идентична кога станува збор за примена на повторувачки и апстрактни реченици во решенијата за продолжување на притворот, каде во најголем број само се констатира дека уште постојат причините поради кои е определен притворот, притоа најчесто ова поткрепувајќи го со сериозноста на делото, висината на казната, фактот дека истрагата не е завршена, рецидивизмот на лицето за кое се определува мерката итн. Загрижува и тоа што во 86% од случаите во решенијата за продолжување на притворот само се повторуваат образложенијата дадени во претходните решенија, кои пак видно од претходно презентираниот во голема мера не се разликуваат од дадените образложенија во барањата за определување на притвор. Согласно ЕСЧП, причините поради кои бил определен притвор, не може да се смета дека ја оправдуваат неговата примена и по истекот на определено време, поради што е неопходно да постојат нови образложенија, кои даваат нова перспектива на неопходноста од траењето на притворот во дадениот момент. Оттука, оправдано се јавуваат сомнежи за тоа дали воопшто е запазена судската контрола со должно внимание над траењето и неопходноста на притворот во постапките, или пак притворот се определува и трае додека за тоа постои барање од страна на обвинителството⁵⁷.

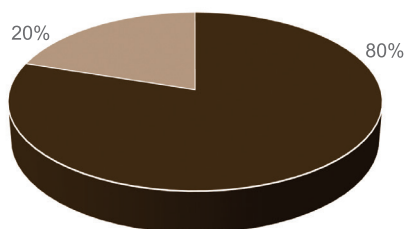
⁵⁷ Jablonski v. Poland, бр. 33492/96

дали решението за продолжување на притворот било обжалено?

■ да ■ не

дали повисокиот суд ги повторува наводите во решението за продолжување на притворот?

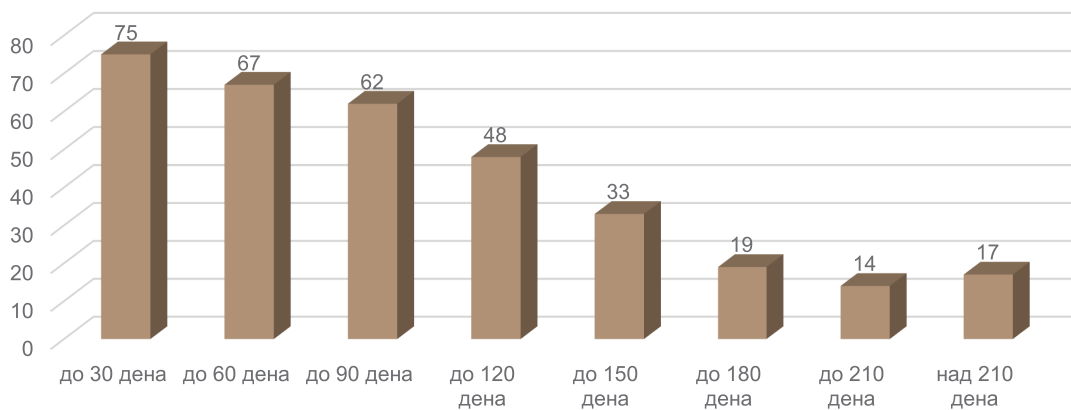
■ да ■ не

Кога станува збор за жалбите на решенијата за продолжување на притворот, состојбата е речиси идентична како и податоците кои се однесуваат на жалбите на решенијата за определување на притвор. Видно од графичкиот приказ, повторно само малку повеќе од една третина од решенијата за продолжување на притворот биле обжалени и тоа повторно во најголем број случаи од страна на бранителите по службена должност. Во оваа насока, битно е да се истакне дека се забележува минимално унапредување во поглед на исфрлањето од употреба на апстрактни и повторувачки реченици во решенијата по жалба на решенијата за продолжување на притворот, па така се забележува зголемување на решенијата во кои судот дал посебни објаснувања за речиси 10%. Сепак, ваквата статистика во голема мера е условена со намалување на примерокот, односно на вкупниот број на решенија за продолжување на притворот кои биле обжалени, поради што се добива впечаток дека повисоките судови потемелно ги оценуваат жалбите на продолжувањето на притворот на сметка на определувањето на истиот. Тука е значајно да се напомене дека во 2 случаи, по вложени жалби на решенија за продолжување на притворот, истиот е укинат и е заменет со куќен притвор, па така заедно со еден случај каде притворот е укинат по жалба на решението за определување на истиот, може да се заклучи дека жалбите имале ефект само во 3 од 507 случаи.

Траење на притворот

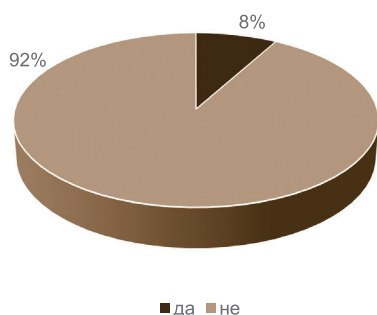
Посебен индикатор кој исто така беше земен предвид при ова истражување е вкупното траење на мерката притвор во поединечните случаи. Во овој контекст битно е да се напомене дека судовите немаат вакви податоци во своите годишни извештаи, додека пак јавното обвинителство располага само со ограничени податоци во своите извештаи каде е прикажано траењето на притворот во конкретната година за која се однесува извештајот. Дополнително, овие податоци се прикажани така што траењето на притворот над 90 дена е сумарно прикажано, поради што е невозможно да се следи вкупното траење на притворот во поединечни предмети, како и да се направат пресметки преку кои би се оценило траењето на притворот во постапките.

Вкупно траење на мерката притвор

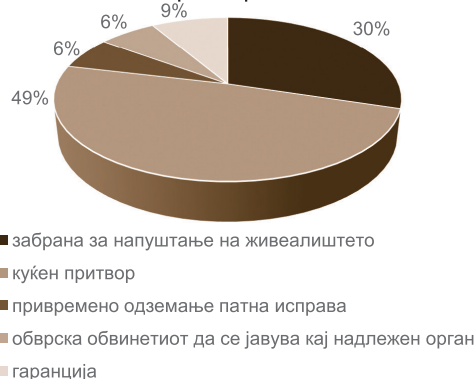

Од прибраните податоци може да се забележи дека траењето на притворот е отприлика константно низ годините, без поголеми варијации кои би можеле да се толкуваат како унапредување или влошување на состојбите. Интересно е што согласно членот 171 од ЗКП иницијалното траење на притворот определено со првото решение не може да биде подолго од 30 дена, но во практиката не се забележани случаи каде со првото решение е определен притвор со траење пократко од 30 дена, што значи дека судовите по автоматизам со првото решение определуваат притвор со максималното траење. Може да се забележи дека во голем број на случаи притворот траел најмногу до 30 дена, но притоа е битно да се има предвид дека речиси 80% од овие постапки се завршени поради спогодување за вината со јавниот обвинител или пак во скратените постапки со признание на вина дадено на првото рочиште, поради што е укината и мерката притвор. Тоа значи дека во најголемиот број од овие случаи притворот траел кратко поради тоа што постапката завршила, а не поради тоа што притворот бил укинат поради непостоење на основите за негово продолжување. Од друга страна се забележува не така мал број на случаи каде мерката притвор трае повеќе од 90 дена, а особено и тоа што во 10% од предметите притворот траел повеќе од половина година. Најдолго траење на притворот е забележано во 3 случаи каде определените притвори се продолжувани со вкупно траење од 510 дена.

Дали притворот е заменет со поблага мерка во некоја фаза од постапката?

со која мерка е заменет притворот?

Во контекст на вкупното траење на притворот, покрај овие 3 случаи каде истиот е укинат по жалба, во 33 случаи притворот е заменет со поблага мерка во некоја фаза од постапката, речиси без исклучок по предлог на обвинителството и тоа во самите завршни фази на главната расправа, или дури откако истата е завршена. Со ова се комплетира перцепцијата за примена на мерката притвор, односно дека истата се фаворизира на сметка на останатите полесни мерки за обезбедување на присуството и непречениот тек на постапката, дури и откако истрагата ќе

биде завршена, па дури и откако главната расправа е завршена. Од графичкиот приказ може да се забележи дека притворот најчесто е заменет со куќен притвор, или во речиси половина од случаите каде притворот е заменет со полесна мерка, што иако претставува полесна форма на издржување на притворот, сепак согласно ЕКЧП и нејзините толкувања од страна на ЕСЧП, куќниот притвор го има истиот третман како и секое друго лишување од слобода. Кога станува збор пак за другите определени полесни мерки, најчесто се среќаваат комбинации на две или повеќе мерки меѓу кои доминира забраната за напуштање на живеалиштето, а се забележува и примена на гаранцијата како замена за притворот. Интересно од оваа статистика е тоа што во 8 случаи каде притворот е заменет со куќен притвор, мерката куќен притвор е определена во комбинација со некои други мерки, како што е одземањето на патната исправа, забраната за напуштање на живеалиштето итн. Иако станува збор за мал број на случаи, треба да се има предвид дека истите се сразмерно голем дел од сите случаи каде притворот е заменет со полесна мерка, бидејќи во само мал дел од случаите притворот е укинат и заменет со полесна мерка. Така, овие случаи каде куќниот притвор, кој е речиси идентичен на притворот освен по начинот на издржување на мерката, што значи дека истиот претставува сериозна мерка која во себе ги содржи и останатите мерки на претпазливост, неговото комбинирање со други мерки е уште еден фактор кој е индикативен на високиот степен на недоверба на судовите во ефикасноста на останатите мерки предвидени до ЗКП.

Заклучоци и препораки

Отсуството на активности за следење на примената на мерката притвор, малиот број на независни истражувања кои се направени за примената на оваа мерка, отсуството на редовно прибирање на податоци кои се однесуваат на примената на притворот од различни чинители во државата, како и редовното анализирање на примената на притворот од страна на Јавното обвинителство на Република Северна Македонија преку споредба на вкупниот број на решенија за определување на притвор со вкупниот број на поднесени кривични пријави, укажува на отсуство на свесност за потребата од следење на состојбите и контрола над примената на најстрогата мерка.

- Поради тоа, за поздравување е секаков ангажман на релевантните чинители за истражување на оваа проблематика и нејзино редовно следење, па оттука се препорачува и останатите чинители да го следат примерот на Академијата за судии и јавни обвинители за креирање и употреба на вакви истражувања со цел да се креираат соодветни политики за унапредување на состојбите и намалување на незаконското и неосновано лишување од слобода без судска пресуда.

Забележано е дека методологијата што се користи за прибирање и обработка на податоци кои се однесуваат на предлагање и определување на мерката притвор е ограничена и невоедначена. Притоа, само јавното обвинителство врши некаква годишна проверка на овие податоци, меѓутоа истата не ги следи препораките на Советот на Европа и на Европската Унија, па оттука, преку користење на овие податоци не може да се дојде до вистинската слика за примената на притворот.

- Поради тоа, неопходно е воедначување и унапредување на методологијата за прибирање и обработка на овие податоци, во рамките на која би се прибирале и обработувале податоци кои се однесуваат на повеќе параметри, како што е бројот на поднесени барања за определување на притвор на сметка на решенија за определување на истиот, следење на кривичните дела за кои се определува притворот, неговата примена во корелација со останатите полесни мерки, траењето на притворот, неговото укинување пред донесување на пресудата или замена со други полесни мерки, итн.
- Потребно е да се направат и дополнителни опсежни и повеќедимензионални истражувања во поглед на примената на притворот и другите мерки за обезбедување, како и да се поттикнат јавната дебата и инклузивниот процес за преоцена на практиката во врска со примената на притворот и мерките за обезбедување. Ова е особено важно со цел да се истражат определени детектирани состојби со ова истражување како би можело да се постави дијагностика на проблемите и да се работи на нивно надминување. Така, неопходно е да се креираат посебни истражувања кои се однесуваат на примената на полесните мерки за обезбедување на присуството со цел да се истражат причините поради кои истите не наоѓаат поголема примена во практиката.

Законската рамка која постои во државата во насока на регулирање на лишувањето од слобода определено како мерка за обезбедување на текот на кривичната постапка е релативно добра и усогласена со Европската конвенција за човекови права. Сепак, нејзината примена во практиката е не ретко проблематична, па така законските одредби забележуваат само автоматско препишување во конкретните случаи, без да постои нивно конкретизирање на конкретните и уникатни околности за секој случај поединечно.

- Потребно е да се унапредат капацитетите на обвинителствата за практиката на ЕСЧП која се однесува на соодветно аргументирање на барањата за притвор и нивно поткрепување со соодветни докази, како за постоењето на разумно сомневање за кривичното дело, така и за постоење на некој од основите за определување на притвор.
- Исто така, потребно е унапредување на капацитетите на судовите за соодветна примена на одредбите од ЗКП и ЕКЧП, а особено на практиката на ЕСЧП во поглед на оцената на основаноста на мерката притвор, со кои обуки треба да бидат опфатени и судиите во повисоките судови.

Се забележува мал, но константен тренд на зголемување на примената на мерката притвор од аспект на вкупниот број на изречени вакви мерки. Од друга страна, се забележува исклучително мала примена на полесните мерки за обезбедување на присуството и обезбедување на непречен тек на кривичната постапка. Во оваа насока, треба да се има предвид дека иако притворот е определен во релативно мал број на случаи од аспект на неговото учество во вкупниот број на кривичните постапки, сепак поради малата примена на полесните мерки, може да се заклучи дека со унапредување на нивната ефикасност дополнително ќе се намали примената на мерката притвор во практиката.

- Поради ова, неопходно е да се овозможат услови за соодветна практична примена на Законот за пробација, а со тоа и за заживување на примената на полесните мерки за обезбедување присуството, како алтернатива на притворот. Иако претходно е потребно да се направат соодветни истражувања за да се увидат причините поради слабата примена на останатите мерки, сепак може да се претпостави дека е потребна соодветна алокација на ресурси, како и зајакнување на капацитетите на сите засегнати институции за примена на одредбите од Законот за пробација и напуштање на прекумерната употреба на притворот.
- Потребно е државата да преземе чекори за унапредување на ефикасноста на полесните мерки, што ќе вклучува зајакната контрола и надзор над нивната примена. Поради ова, потребно е да се вложат средства за да се овозможи примена на нови технологии при контролата над спроведувањето на овие мерки, како што е електронскиот надзор, но и да се зајакнат капацитетите на службите кои треба да го контролираат начинот на кој овие мерки се спроведуваат во практика.

Општиот впечаток е дека постапувањето во постапките за определување и продолжување на притворот, вклучително и жалбените постапки по истото прашање, е исклучително шаблонско и апстрактно, со примена на голем број идентични реченици кои се повторуваат низа голем број од решенијата. Ваквите образложенија се повторуваат низ повеќе фази од постапката и истите се прилично стереотипно дадени, а се однесуваат најчесто на сериозноста на делото, независно за каков тип на кривично дело станува збор, како и други општи околности, без да постои индивидуализирање и конкретизирање на овие наводи од аспект на секој поединечен случај.

- Во ваква ситуација потребно е да бидат направени напори, при воедначувањето на примената на законските одредби, судовите и обвинителствата да не се стремат кон поставување на исклучително ограничени теркови по кои може да се постапува, со што се пребегнува кон голем формализам, а се напушта суштината на ваквите постапки. Воедначувањето на судската практика мора да биде направено внимателно, како би се избегнало истата да се сведе на административно постапување, па во таа насока е неопходно да се има предвид дека правната предвидливост, не значи примена на идентични реченични формулации. Судовите мора да нудат детални и исцрпни образложенија за одлуките за определување притвор, кои ќе се однесуваат посебно на секоја околност, секој доказ, како и на личните својства на секој од обвинетите.

- Потребно е да се размисли за воведување на определени теркови или чек листи кои јавните обвинители би можеле да ги применуваат со цел да се осигураат дека барањето за определување на притвор ги содржи сите елементи. Притоа, ваквите урнеци не треба да се осврнуваат само на формата на барањето, туку и да им бидат од корист на јавните обвинители за унапредување на индивидуализацијата на барањата во поглед на личните карактеристики на обвинетите и осомничени лица, како и во поглед на унапредување на аргументацијата и образложенијата на барањата.

Имајќи предвид дека целата постапка за определување на притвор започнува со образложен предлог на јавното обвинителство, се забележува дека генеричкото и апстрактно постапување на обвинителството, со недоволно аргументирани барања за определување на притвор, како и отсуството на докази во поткрепа на тврдењата за постоење на основ за определување на притвор, во значаен обем го наметнува генеричкото и апстрактно постапување во понатамошниот дел од постапките, токму поради тоа што судовите немаат соодветен увид во реалната состојба, па така, немаат можност да дадат поинакви образложенија, отколку оние што веќе се дадени од обвинителството. Во овој контекст, треба да се има предвид дека во случаите кога нема доволно аргументи и докази за да се определи притворот, судовите секогаш треба конкретното лице да го пуштат да се брани од слобода, а евентуално да определат некакви полесни мерки за обезбедување.

- Поради ова, потребно е да се работи на зајакнување на капацитетите на јавните обвинителства, најнапред во смисла на институционалните капацитети, како што се истражните центри, примена на нови технологии и слично, со што би се забрзало и унапредило прибирањето на доказите, вклучително и доказите за постоење на основи за определување на притвор. Потоа, потребно е да се работи и на зајакнување на индивидуалните капацитети на јавните обвинители за соодветно аргументирање на барањата за определување на притвор, со што би се понудиле доволно аргументи и докази од кои судот ќе може вистински и правилно да ја оцени состојбата а со тоа и соодветно да ги аргументира решенијата за определување на притвор.
- Од друга страна, потребно е покренување на свесноста, особено кај судовите во поглед на пресумпцијата на невиност, односно пресумпцијата на слобода, освен ако државата не успее да докаже дека постојат разумни сомнежи и соодветна оправданост за примена на притвор во конкретен случај. Тоа значи дека секогаш кога постојат недоволно образложени барања за определување на притвор, кои не се поткрепени со докази, судовите треба да го одбијат таквото барање, наместо да поклонуваат исклучително висока доверба во барањата на обвинителството, која практика, видно од пресудите на ЕСЧП, до сега се покажала како погубна за нашата држава.
- Од особена важност е во образложенијата на решенијата за определување притвор да се избегнуваат апстрактни реченици кои не се поткрепени со факти, како и стереотипни и шаблонски формулации на реченици, како што е потпирањето на судовите на сериозноста на делото и висината на запретената казна, или пак на фактот дека делото е сторено од две или повеќе лица.
- Пожелно би било да се унапредат методологиите за оцена на судиите и јавните обвинители во поглед на аргументирање на своите барања, односно одлуки, како и да се размисли за воведување на можност за дисциплинска одговорност на јавните обвинители и судовите во случаите кога бараат, односно определуваат притвор, без притоа да дадат соодветни индивидуализирани образложенија и аргументи.

Треба да се има предвид дека судот е врзан само со основите за определување на притвор кои ги предлага јавното обвинителство, но не и со конкретната предложена мерка од страна на јавниот обвинител. Сепак, во најголемиот дел од постапките судовите определуваат токму притвор и тоа најчесто на идентичните основи на кои истото го побарало јавното обвинителство.

- Потребно е да се креираат соодветни обуки согласно кои судовите би можеле да применуваат некаков стандардизиран тест за постоењето на овие основи, со цел да се олесни нивното постапување и да се избегне автоматското определување на побараната мерка на идентичните основи кои обвинителството ги предложило, без притоа да ги аргументира.

Најчестиот аргумент користен од страна на судовите при определување на мерката притвор е токму сериозноста на стореното дело и висината на казната која се заканува. Дополнително, при онаа ограничена проценка на личните својства на обвинетиот, судот цени исклучиво дали лицето има имот, семејство и работа. На овој начин, најголемиот број на лица кои се притворени се лица без имот, без семејство и без работа, со што судовите веќе востановиле практика согласно која определени категории на лица речиси автоматски се сместуваат во притвор, што е спротивно на практиката на ЕСЧП.

- Потребно е да се зајакнат капацитетите на судовите и јавните обвинители за соодветно оценување на личноста на осомниченото или обвинетото лице од аспект на постоење на некој од основите за определување на притвор, како би се избегнало автоматско определување на притвор за конкретни категории на лица, особено доколку станува збор за лица кои се во ризик од социјална ексклузија, со што од друга страна се отвара простор и за дискриминаторско постапување од страна на судовите.

Се забележува дека не постојат големи разлики во постапувањето на судовите кога станува збор за оцена на првичното определување на притворот со постапките за негово продолжување, како и отсуство на разлики во постапувањето на жалбените совети, независно дали по решение за определување или решение за продолжување на притворот, на што укажува исклучително малиот број на укинати решенија за притвор по изјавена жалба. Забележан е и несвојствено висок степен на реченици кои се повторуваат и практично се копираат од барањата за притвор, во решенијата за определување на притворот, решенијата по жалба, решенијата за продолжување на притворот, како и решенијата по жалба на решенијата за продолжување на притворот. Ваквото повторување на речениците е неприфатливо бидејќи остава впечаток дека судовите и јавните обвинителства постапуваат како еден орган во овие постапки, односно судовите не прават обиди за контрола над барањата на обвинителството, туку прават обиди за нивно дополнително зацврстување без притоа да дадат посебни аргументи за тоа.

- Поради ова, важно е судовите да постапуваат со зголемена внимателност при секое следно продолжување на притворот, а согласно ставот на ЕСЧП дека по истекот на определено време причините поради кои првично бил определен притворот не можат да останат единствен основ за продолжување на притворот, бидејќи по истекот на определено време, се смета дека околностите се променети и со тоа и степенот на ризик по правило е далеку помал.
- Советите кои постапуваат по жалба на решенијата за определување притвор треба да бидат внимателни и критички настроени кон првостепените одлуки за определување притвор и секогаш да понудат свои сопствени аргументи, без да ги повторуваат наводите на судијата или на советот кој одлучувал во прв степен. Ова е особено важно од аспект на тоа дека судовите мора да демонстрираат дека ги зеле предвид како аргументите на обвинителството, така и аргументите на одбраната.

Вакво шаблонско постапување се забележува и од страна на бранителите во случаите, кои во голема мера се пасивни во овие постапки, особено доколку станува збор за бранители по сопствен избор на осомниченото или обвинетото лице. Иако бранителите најчесто ги оспоруваат барањата на обвинителството токму поради отсуството на аргументи и докази, што е сосема прифатливо и разбирливо доколку се има предвид дека одбраната не е должна ништо да докажува, сепак се забележува и целосно отсуство на докази предложени од страна на одбраната во овие фази од постапката.

- Потребно е да е направат дополнителни истражувања со кои би се увидело зошто бранителите се толку пасивни во овие постапки, но уште поважно, да може да се даде точна оцена за можностите на одбраната да прибираат и предлагаат докази во овие фази на постапката, особено ако се имаат предвид кратките рокови на постапување.
- Во секој случај, пожелно и препорачливо е доколку се зајакнат капацитетите на адвокатите за примена на начелата и практиката на ЕСЧП пред домашните органи, како и оспорување на решенијата за определување и продолжување на притвор и пред ЕСЧП.

Во контекст на правото на одбрана, загрижуваат податоците според кои во 11 случаи не било одржано рочиште пред судија при првичното определување на мерката притвор, што претставува повреда на постапката која не може да биде неутрализирана преку можноста на одбраната да ја обжали одлуката за определување на притвор.

- Потребно е да се зајакне свесноста на судовите за неопходноста од одржување на вакви рочиште секогаш кога прв пат се определува мерката притвор и одржувањето на вакво рочиште да се гледа исклучиво низ призмата на трошоци на постапката.

Од аспект на должината на мерката притвор, интересно е што јавните обвинители со барањата, а потоа и судовите со решенијата за определување на притвор, никогаш не определуваат притвор со пократко траење од законски предвидениот максимум од 30 односно 8 дена. Дополнително, во поголемиот број на случаи кои не се завршени со спогодба, се забележува дека притворот трае до завршување на главната расправа што може да се случи да трае и повеќе од една година. Во отсуство на официјални податоци за вкупното траење на мерката притвор во поединечни случаи, како и поседувањето на само ограничени податоци за траењето на притворот над 90 дена, се добива впечаток дека надлежните органи не водат соодветна сметка за траењето на оваа мерка.

- Потребно е да се работи за зајакнување на свесноста и капацитетите за несаканите ефекти кои мерката притвор може да ги има врз осомниченото или обвинетото лице, како и врз целокупниот исход на кривичната постапка. На овој начин би се намалило вкупното траење на притворот и непотребното долго држење на неправосилно осудени лица во притвор.
- Вкупното траење на притворот е во голема мера условено и преку судската контрола над неговото траење, најчесто изразена преку судското одобрување на продолжувањето на притворот, како и можноста на судот по службена должност да го укине притворот секогаш кога ќе оцени дека околностите поради кои истиот е определен повеќе не постојат, или не се со истиот степен на ризик. Поради тоа, соодветната оценка на решенијата за продолжување на притворот од страна на судовите, како и препораките за унапредување на капацитетите за аргументирање на решенијата се применливи и во овој случај.

Конечно, забележана е исклучително ограничена примена на полесните мерки за обезбедување на присуство дури и во подоцнежните фази од постапката, откако обвинетиот е веќе подолг период во притвор. Речиси во сите овие случаи станува збор за замена на мерката притвор со полесна мерка, кое е направено на предлог на обвинителството, па така се добива впечаток дека судовите целата одговорност за примена и укинување на притворот ја препуштаат на јавните обвинители.

- Потребно е да се работи на покренување на свеста кај јавните обвинители за предлагање на полесните мерки, меѓутоа од круцијално значење е да се зајакне свесноста на судиите за нивната контролна улога во овие постапки и напуштање на концептот на верување во укажувањата на јавниот обвинител. Ова е особено значајно во подоцнежните фази од постапката, како и по истекот на определено време, независно дали јавниот обвинител во меѓувреме успеал да ја заврши истрагата и да ги прибере сите релевантни докази. Посебно, битно е да постои примена на полесните мерки откако постапката ќе влезе во фаза пред суд, бидејќи во таа фаза, самото траење на кривичната постапка е исто така одговорност на судот, поради што според моменталната состојба, долгото траење на судските постапки резултира и со долго траење на мерката притвор.

Ова истражување, поддржано од страна на Генералниот Директорат за човекови права и владеење на правото при Советот на Европа, има за цел да ја анализира примената на мерката притвор во Република Северна Македонија. Истражувањето е засновано на прибирање и анализа на статистички податоци преку увид на судски предмети за период од 2018 година, заклучно со 2022 година. Заклучоците од ова истражување имаат за цел да придонесат кон примена на притворот во согласност со меѓународните стандарди поврзани со правото на слобода и сигурност на личноста, утврдени во членот 5 од Европската конвенција за човекови права и разработени во праксата на Европскиот суд за човекови права. Истражувањето е наменето за судии, обвинители и други правни практичари во Република Северна Македонија.

МКД

www.coe.int

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа има 46 држави членки, вклучувајќи ги сите членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

ISBN 978-608-67051-5-1

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE